

Itse ka ga Dilo Tse

DM Mothibi • SW Leboho

Vivlia

Education for the Nation

Publishers & Booksellers (Pty) Ltd

Vivlia

Education for the Nation

Publishers & Booksellers (Pty) Ltd

1 Amanda Avenue
Lea Glen, Florida
PO Box 1040
FLORIDA HILLS
1716
RSA

BD560702

Telephone: National (011) 472-3912
International + (27 11) 472-3912
Fax: (011) 472-4904
E-mail: headoffice@vivlia.co.za

All rights reserved. No part of this book may be reproduced or transmitted in any form or by any means, whether electronic, mechanical, through photocopying, recording or otherwise, without prior written permission of the Publisher. Any person who performs any unauthorised deed with regard to this publication may be liable for criminal prosecution and civil damages claims.

Copyright © Vivlia Publishers & Booksellers (Pty) Ltd 2005

1st Edition, 1st Impression 2005

Cover art: Rob Byrne

Cover design: TH Setting

Reproduction by: Bongi Desktop Publishers

Printed and bound by: Shumani Printers

ISBN: 1-77006-209-2

This book is a work of fiction. Names, characters, places and incidents are products of the author's imagination or are used fictitiously. Any resemblance to actual events or locales or persons, living or dead, is entirely coincidental.

MOTHO – MMOPA

DM MOTHIBI • SW LEBOHO

DITENG

1. NTŠWA LE SERURUBELE:	DM MOTHIBI
2. ATANG:	DM MOTHIBI
3. LINDA:	DM MOTHIBI
4. LERUMO:	DM MOTHIBI
5. MAEMO:	SW LEBOHO
6. LERATO:	SW LEBOHO
7. BOPELOKGALE:	SW LEBOHO

Dipoelopuiso

Morago ga go buisa kgannyana e e latelang, moithuti o tla kgona go lemoga tse di latelang:

- Yo o sa utlweng molao wa batsadi o tla utlwa wa manong.
- Pharologano gare ga botho le go timela.
- Botshelo bo tsewa kgato ka kgato.
- Diritibatsi ga di ise gope.

NTŠWA LE SERURUBE

Baipone e ne e le mosimane yo o tlwaelegileng, a dira sengwe le sengwe ka maikarabelo le boineelo. Le gale, jaaka mongwe le mongwe, o ne a tle a dire diphoso mme a dire ka natla gore a se ke a di boeletsa. Go tsalana ga gawe le Chicks ga tla ka tse di sa weleng.

Chicks yo, o ne a ka nna dingwaga di le tharo go ya go tse nne go feta Baipone. O ne a tlogetse sekolo ka a ne a ila molao lekonkong. Tolamo mo go ena e le moila. Thulaganyo le go tshela ka mofufutso wa phatlha ya gagwe e le tse a sa di ikaelelang. O ne a se na mekgwa e bile a ipitsa ntšwa ka boipelo.

Ka letsatsi le lengwe sekolo se ne se rulagantse go ya kwa dipontshong tsa temothuo le kgwebo kwa toropong. E rile dibese di ise di tloge, bana ba phutiwa go tsaya ditaelo tsa bofelo mo go rre Noge moeteledipele wa letsholo le. Fa a latlhela tlhware legonyana a simolola ka go re: “Banaka, maikemisetso a leeto le, ke go ithuta. Fa re fitlha kwa dipontshong, re se ke ra lebala maikaelelo a rona. Le se ke la iketla go feta tekano, la lebala go tsaya tsia tse le di bonang. Le akanyeng, le botseng dipotso. Re ithuteng go dira dilo tse di tshwanetseng, le ka nako e e maleba. Ke jaaka ke tla bapisa botshelo ba lona bašwa le ba serurubele ...”

Mongwe wa basimane a ikgotlhodisa. Go ne ga utwala sentle fela gore ke go gotlhala ga sa maipateletso. O ne a tota a batla go lemosa rre Noge go re ba setse ba itse gore o ya go bua ka ga eng, gonne e ne e se lekgetho la ntlha a ba neela setshwantsho se. Le fa go ntse jalo a tswela pele e bile a buduletse: “Serurubele banaka, fa se thuthuga ...”

Bana ba mo tsena ganong: “Se thuthuga se na le tlhale e e tshwaraganeng le kgapetla. Ga se kgone go fofa!”

Rre Noge: “Ee, se tla nna se leka go fofa jalo, se nna se leka ...”

Bana: “Go fitlha diphuka tsa sone go fitlha di tia rre Noge.”

Rre Noge: “Fela jalo banaka. Botshelo bo ntse fela jalo. Ithuteng, nonofalelang botshelo pele le ema ka nosi.”

Chicks o ne a ntse a emetse Baipone kwa ntle ga segotlo sa sekolo. A le mo koloing, a tshamekela mmimo kwa godimo. O ne a itsege ka go palama dikoloi tsa mefutafuta go sa itsewe gore o di tsaya kae ka a ne a sa dire. Diaparo tsa gagwe e ne e le tsa kwa Yuropa le Amerika fela. E rile go bona Baipone a atamela, a patilwe ke basimane ba babedi, a isa mmimo kwa tlase a ba akgela diatla a re: “Baipone, fa o le ntšwa tlogela dirurubele tseo!” Mathaka a mabedi a, a bona gore ga e ne e ya komakoma. Ba ikela kwa dibeseng.

Mo tseleng Chicks o ne a sa kgweetse ka lebelo le le ka fa tlase ga 180 km/h. Gangwe le gape a tshela diroboto di le khibidu, a sega dikoloi tse dingwe ka fa molemeng le mo methalong e e kitlaneng. A roga le bakgweetsi ba ba ngongoregang. Ntle le dijo, ba ne ba kgwatlhile bojalwa le motekwane. Fa ba fitlha kwa dipontshong, ba ne ba iketlanyana mo koloing go iphanya ka ntshe le go naya Chicks sebaka sa go goga zolo ya motekwane. Fa ba ntse ba dira jalo ba ne ba sa lemoge gore maphodisa a ntse a ba lomile serota. Ba ne ba lelelwa ke ditshipi, monate wa fetoga botlhoko.

Baipone le Chicks ba ne ba atholelwa go nna mo kgolegelong sebaka se se leele. Molato o mogolo ya nna wa go utswa dikoloi. Letsatsi le lengwe rre Noge a pata mmaagwe Baipone go ya go mo lekola kwa ntlong-lefitshwana. E rile mosadimogolo a sa ntse a lelela kwa thoko, Baipone a leba rre Noge ka boikwatlhao. E rile rre Noge a sa ntse a tla tloga a mo naya setshwantsho sa serurubele, Baipone a tswa molomo: “Rre Noge, fa ke emeng teng fa, ga ke tlhole ke le ntšwa, ke serurubele.”

Dipotso

1. Tlhalosa ka mafoko a gago gore setshwantsho sa ga rre Noge sa serurubele se kaya eng mo bašweng.
2. Go ya ka maitemogelo a gago, ke mabaka afe a magolo a a timeletsang baswa ba le bantsi go ya kwa diritibatsing?
3. Wena fa motho kgotsa tsala e go eleletsa go dirisa diritibatsi o ka tsiboga ka go reng? Naya mabaka a o ka mo nayang ona.
4. Neela ditlolamolao tse o bonang Chicks le Baipone ba di dirile ka bongwe ka bongwe.
5. Ke ka ntlha ya eng fa mmuso o tlhoma melao? Tlhalosa.

Dipoelopuiso

Morago ga go buisa kgannyana e, moithuti o tla kgona go lemoga tse di latelang:

- Moono o montle wa botshelo ke wa go re mabogo dinku a thebana.
- Mogaka ke yo e leng motho setšhabeng.
- Mosola wa thekenoloji mo botshelong jwa letsatsi le letsatsi.
- Mosola wa go tlhaloganya tikologo ya gaeno.
- Tlalele e ka se go pholose.
- Go ela dilo tlhoko go tla go nonotsha go kgona go rarabolola mathata.

ATANG

E ne e le ka ura ya borobedi bosigo fa setimela se rutla go tswa mo seteišeneng sa Johannesburg go leba kwa Mafikeng. Atang, yo a neng a le mo malatsing a boikhutso ka Seetebosigo, a tlhagisa tlhogo ka fenstere a laelana le ngaka Seitshiro la bofelo. A mo lebogela go mo felegetsa go fitlha fa seteišeneng ka koloi ya gagwe. Fa e ne e se ka ena a ka bo a patelesegile go ya go palama thekisi kwa kgakajana. Ngaka Seitshiro a tsholetsa lentswe, setimela se setse se tsena mo lebelong le le kwa godingwana a re, “O tsamaye o butse matlho Atang, o tlhalefe!” Atang a tswala fenstere, a tsena mo phaposing e a neng a e supeditswe. O ne a ntse a nyenya, a tshikinya tlhogo a bua ka pelo gore o ne a ka gakgamala fa ngaka Seitshiro a ne a ka se ke a dirisa mafoko a a layang ka ga tsa botshelo pele a kgaogana nae.

Atang a tsena mo phaposing ya setimela e e nang le marobalo a batho ba le bane. O fitlhetse go setse go na le bomme ba babedi le rre a le mongwe moo. Ka a ne a korakoretsa, a ipaakanyetsa go dumedisa ka thelelo, mme a kgona. A amogelwa ka tsoopedi ke bagolo. O ne a tshotse morwalo wa gagwe ka kgetsanyana ya pampitshana. O ne a o akgela fa a ikaeletseng go nna teng, fa thoko ga fenstere.

E rile a sa ntse a re o tla nna fa fatshe gore a tle a botse bagolo matsogo, ga bonala sutukheisi e e boitshegang e katelwa ka mojako wa phaposi ya bone. Ya salwa morago ke rre yo o katogileng monyo. A le boleele ba go feta dimitara di le pedi. A tsena ka lekeke monna wa rona, a inamisitse tlhogo. E ne e le ona fela mokgwa o a neng a ka kgona ka ona ... boleele, mogaetsho. O ne a jele lesela ke a go raya. Atang o ne

a di tshwantsha le tsa bagaka ba mmmino ba a tlholang a ba bona mo thelebišeneng. O ne a mo lebelela ka kelotlhoko, a kgatlhegile. Go ise go ye kae, a nyemisiwa mmoko ke gore mokaloba wa rona o ne a tšhotlha borekhu, a athame e bile a suma. A ntse a re, “sutang, sutang fool!” Yo mongwe wa bomme a ithaya a re rre yo, o timeletse mo phaposing ya bone. A mo raya a re, “rra, golo mo go lekane rona fela.” Rre wa mokaloba a mo dilola ka bogale jo bo tshosang. A feleletsa a totile Atang. A mo laela gore a tloge fa a ntseng teng ka go akgela tlhogo kwa thoko. Atang a tomoga ka pele jaaka e kete o lomilwe ke notshe, a emela fa thoko go letla moeka go dira boithatelo. A itatlhela fa thoko ga lefenstere la ga Atang. Ka nako eo terena e ne e setse e le mo lebelong le le feletseng, e ntse e re kgatlha-kgatlha-kgatlha! Kgatlha-Kgatlha-Kgatlha ..! Atang a itshegeditse ka lebati, a itsetsepetse fa terena e ntse e ya ka fa le ka fa! Botlhe ba rile tuu! Rre wa mokaloba ene a tswelletse ka go tšhotlha e kete kgomo e otlha bojang morago ga mafulo a mantle, a lebeletse kwa ntle.

E rile go setse go le sebaka go didimetse, rre yo o nang le bomme ba babedi a gotlholola. A dira jalo go leka go lemosa rre wa mokaloba gore o mo gatile leoto. Go atlega ga gagwe ya nna fa mokaloba a mo dilola mo go tshosang tota. Monna wa Modimo a ntsha seatla a ntse a nyenya e tswa leoto le uba a re, “Ke Seate kwa Bodibe rra!” Mokaloba a emisa go tšhotlha lebakanyana, a sosobanya phatlha, a phutha diatla, a dilola rre Seate. Morago ga metsotswana e e ka nnang masomamabedi, rre Seate a gonyetsa seatla sa botsalano a ntse a phaphatha diatla, a re, “Ke itumelela go go itse morwarre!” Mokaloba a leba go sele, a tswela pele ka go tšhotlha. Ya nna ya kgakgatha tšhutšhumakgala!

Fa terena e ntse e ema mo diteišeneng, Atang a elets a kete a ka bo a kgona go bona maina a tsone. Gantsi go ne go le boima ka rre wa mokaloba a ne a mo sirile. E rile a ntse a leka, a kgona go gaudisa seteışene sa Krugersdorp, le sa Tarlton. Monagano wa gagwe wa boela morago kwa gae. A gopola maloba pele dikolo di tswalwa fa ngaka Seitshiro a ne a mmotsa gore o ya go jela malatsi a boikhutso kae. A gopola fa a mo raya a re, “Atang, tlogela go nna o tsamaya ka thekisi

nako le nako fa o ya go lekola koko wa gago kwa Mafikeng. Tsamaya ka terena, o tle o ithute dilo di le dintsi, tse o ka se di boneng fa o tsamaya ka thekisi.”

Dikakanyo tsa gagwe tsa kgaosetswa ke fa terena e fokotsa lebelo. Rre yo o tsamayang le bomme a ba raya a re e tsena ka Koster, fa ba tla fololang teng. Yo mongwe wa bomme a mo naya manno a gagwe. Fa terena e se na go ema mo Koster, rre Seate a leka go laela rre wa mokaloba sentle. Ene a tswela pele go lebelela kwa ntle ga fenstere le go tšhotlha, a itshela moriti o otsididi e kete ga go buiwe le ene. Yo mongwe wa bomme a notela Atang leitlho. Rre Seate ene, a mo phophotha legetla go mo tiisa mo maikutlong.

Fa terena e tla tloga e tshwara lebelo le le feletseng, Atang a tlelwa ke kakanyo ya gore setlhare sa mosi ke go o katoga. A leka go tsaya kgetsanyane ya gagwe go ya go batla manno kwa gongwe. Mokaloba a bo a mmone, “Hei! Nna fa fatshe! Henn!” Atang a tshoga, a ngata mogatla, a nna fa fatshe. A ipotsa potso ya gore ke eng rre yo a farologana go le kana le ngaka Seitshiro. Morago a gopola fa ngaka Seitshiro a ki le a mo raya a re, “Atang, go na le mefuta e mebedi ya batho mo lefatsheng. Go na le ba ba siameng le ba ba sa siamang. O bule matlho, o tlhalefe” Dikakanyo tsa kgaosetswa gape fa a bona rre wa mokaloba a ntsha difounu tse pedi tsa diselula. A baya e nngwe fa thoko ga gagwe, a bo a simolola go tobetsakaka e nngwe. O ne a ntse a tshegatshega, a supa boitumelo. “Tse pedi!” Atang a gakgamala, mme a seka a ntsha mokgwasa.

Pele a ya kgakala le dikakanyo tsa gagwe, founu e nngwe ya lela. Atang a utlwa “Hallo!” kwa tshimologong. Morago ga moo rre wa mokaloba a isa lentswe kwa tlase, a ntse a leba kwa le kwa, a sa iketla. Fa a fetsa go bua mo founung, a dilolela ntlheng ya ga Atang. Atang a tsidifala, a budulala mme a bona ngaka Seitshiro fa pele ga gagwe. A gakologelwa jaaka a kile a mo raya a re, “Fa o le mo bothateng, leka gore o seke wa tshoga. Letshogo le go thibela go akanya Atang!” A tloga a utlwa, swaratlha-swaratlha! fa pele ga gagwe. Fa a buduloga a

fitlhela rre wa mokaloba a eme fa pele ga gagwe, a rwele sutukheise. "A re ye koo!" Mokaloba a bula lebati, a supile kwa ntle ka monwana. Atang a gatsela go ntse go le bolelo. O ne a tshogile gore mokaloba o tla mo latlhela kwa ntle ga terena, e ntse e le mo lebelong. A leka go akanya maano ka bonako mme ga pala. A bona gore a swe senku go fitlha a bona phatlha ya go ka ngweega. Mafoko a ga ngaka Seitshiro le o ne a mo tiisa. Mokaloba a mo gapa go fitlha fa mojakong wa ntlwana ya boitiketso. O ne a mo raya a re a se ke a tshoga ka gore ga se mofuta wa borre ba ba sotlang bana. Atang a mmolelela fa a mo dumela. O ne a mo solofetsa gore o tla dira sengwe le sengwe se a se batlang. Mokaloba a simolola go repa. Fela o ne a mo laela go tsena nae mo ntlwaneng. Ka nako e, Atang o ne a tshwere pelo ka seatla, a ntse a boeletsa mafoko a ga ngaka Seitshoro gangwe le gape ka pelo, "Letshogo le go thibela go akanya Atang!"

Mokaloba a notlela ntlwana ya boitiketso. Morago o ne a laela Atang go ema a lebeletse kwa lebating. A mo laela gore fa motho a ka kokota, go arabe ene. A bolele fa a sa ntse a ithusa. Ga feta sebakanyana se mo go Atang se ne se utlwala jaaka e kete ke letsatsi lotlhe. Ka nte o emetse dikgolo, tse e sa le dinyana fela. A seke a itse gore a ka bonela pele gore e ka nna eng. A rapela gore terena e fitlhe kwa seteiseneng se se latelang ka pele. O ne a setse a feditse mogopolo gore fa e ema, o tla goa ka fenstere gore ba ba mo polatefomong, ba mo utlwe. Go ne go ka se ke ga mo thusa ka gope go gowa ka nako eo. Modumo wa terena o ne o le kwa godimo thata fa e ntse e ja seporo.

Morago a utlwa sentle gore mothaka jaanong o a apola. Mo pelong a re, "ijoo-ijoo-ijoo! Ke thuswa ke mang!" "A ke o mpolelele shimane," Ga bua mokaloba ka lentswe le le okobatsang letswalo. "O mosimane wa kwa lekeišeneng ga ke re?" "Ee, rra." Atang a dumela ka maitseo. Ga utlwala setshegonyana mo lentsweng la mokaloba fa a re, "O a bonala. O tlhalefile e le total!" Morago Atang a utlwa jaaka fenstere ya ntlwana ya boitiketso e bulega. A itebala ka a itewa ke phefo e e tsididi, a batla go gadima kwa morago. Monna wa mokaloba a mmogola ka bogale, o ka re ga se ene yo a neng a tshega-tshega kgantele. "Hei! O batla go bonang?" Atang a phaphatha diatla, a ikopa maitshwarelo.

“O seke wa tlhola o dira jalo. Ke a go tshepa mme ga ke batle matlakala!” Fela jaaka a ne a galefa ka tshoganyetso, a fetoga, a nolofala ka ponyo ya leitlho. “Leina la gago ke mang shimane?” Mokaloba a botsa ka lentswe le le monate. “Atang Seakgwe,” Atang a araba a ntse a hulere.

Phefo e e tsenang ka fenstere e dirang! Le fa go ntse jalo a utlwa gore mokaloba o latlhela dilo kwa ntle ka fenstere. Morago fenstere e ne ya tswalelwa. Mokaloba a hemela kwa godimo, “Ke tsena mo disutung tsa manyalo jaanong!” Moeka a ipega. Atang a utlwa jaaka sutukheisi e bulwa, a tsaya fa e le bopaki jwa se mokaloba a se dirang. A tloga a utlwa go rile, tuu! Morago a utlwa go senyegile. Mokaloba a galefile, “Henn!” A itaya dipota tsa terena ka mabole e bile go utlwala gore o e raga le ka ditlhako. Atang a palelwa ke go itshoka mme a gadima.

Ijo! A fitlhela moeka a apere sutu ya tlholego, e a gorogileng mo lefatsheng ka yone – a le montle! A kotame fa pele ga sutukheisi, a lebetse go sa ikategang ga gagwe. “Bona!” a supa sutukheisi a itshwere tlhogo ka diatla. Atang a latlhela bofofu. Ga bo go le diaparo tsa bontle jo bo boitshegang, tsa monyadi wa mosadi. Di ne di feleetse le ka lesira le bolomo. Mokaloba a tswela pele, “Bona gore ba ntirang! Ba ntira setlatla! Atang a iphorogotlha diatla, a supa boingotlo a re, “Ga ba go tseye sentle rra. Ruri ga ba dire sentle!”

Mokaloba a ikutlwa fa a na le ya boikanyo tsala. A bula makgwafo ka e bile a ne a ku kegile mafatlha. “Ba dirwa ke dikuranta le diradio. Ke tsona di phatlhalatsang gore batho ba tlhokomele dithoto tsa bone mo go nna! Jaanong bona, monnamogolo yo le o tsentse diaparo tsa monyadi mo sutukheising e ya gagwe!” Atang a tswela pele ka go itira yo o utlwelang mokaloba botlhoko. A mmotsa go re a ka mo thusa jang. E le fa a tsamaisa nako gore terena e fitlhe kwa seteisheneng se se latelang.

Mokaloba a ja marapo a tlhogo sebakanya. Morago a ema ka maoto a iphuruphutsha mmele, a ntse a re, “Selula ya me e kae? E kae?” Fa a tla go gakologelwa go re ga a apara, a kgalema, “Hei! Lebelela kwa!

Ga o a bona sepe, ga ke re? a laela Atang gore a lebelele go sele. Atang a phaphatha diatla ka boikokobetso, a hulara gape. Mokaloba a kaya fa a tshwanetse go founela mongwe gore a mo thuse. Atang o ne a lemoga gore mokaloba o lebetse difounu tsa gagwe fa a neng a ntse teng mme a ithaopa go ya go di tsaya. Mokaloba a akanya gape lebakanyana. Morago o ne a mo dumelela go dira jalo a ntse a tshikinya monwana wa ntlha le wa bone mo matlhong a gagwe, "Fa o ka bo o se mosimane wa kwa lekeišeneng, nkabo ke sa go letle. Atang a mo leboga, a tswa a tsamaya.

Tlhogo ya ga Atang ya simolola go direla ka bonako. A gakologelwa gore dipampiri le diradio, di ntse di bega ditiro tsa bonweenwee. Go ne go twe di dirwa ke senokwane sengwe se se bidiwang Moriti. O ne a bidiwa jalo ka go ne go sa itsewe gore ke mang. O ne a tlhorontshitse bapalami ba diterena tse di tsamaelang kgakala, ka go ba kgothosa. A gakgamala go re yo o kopaneng nae yo, a ka nna ene Moriti. A fetsa ka go kokota mo diphaposing tse di bapileng le ya bone mme a fitlhela go se ope. A tlhoka go bona mongwe a bo a fitlha mo phaposing ya bone. A fitlhela diselula. A di leba, a tloga a budulala. A ipotsa gore ngaka Seitshiro o ne a ka mo gakolola a reng. A utlwa lentswe la gagwe le re, "Atang, motho yo o botlhale ga a tshwanela go lebala dinomoro tsa tshoganyetso!" A thwantsha monwana, e le fa a gakologetswe nomoro ya tshoganyetso ya 112 mo seluleng. Fa a tobetsa nomoro, a sa ntse a emetse go arabiwa, a nna a baya dikgakololo tsa ga ngaka Seitshiro mo pelong. A gopola a mo raya a re, "Batho ba ba sa siamang ba ithaya ba re botlhale ke go dira tse di maswe. Botlhale jwa nnete ke jo bo sa siamoleleng ope." A itse ka fa monna wa mokaloba a welang teng.

Atang a arabiwa ke lentswe la sesadi, le le usang pelo. A repa, a tlhalosetsa Mme yo o mo mogaleng se se diragalang. Mme yo o kwa lefelong la tshoganyetso yo, a mo kopa gore a boele kwa go rre yoo wa mokaloba. Atang a dira jalo. A fitlhela moeka a kgabile ka mosese wa monyadi fela a palelwa ke go mo leba. A kgalema Atang a re, "O tle o tshege fela!" A tsaya mogala a letsetsa mongwe. Terena e ne e setse e fokoditse lebelo, e ema mo seteišeneng sa Swartruggens. Fa e se na go

ema, mokaloba a laela Atang gore a fologe nae, e seng jalo o tla mo tlhagisetsa kotsi. Atang a iphitlhela a tshwerwe ke monyadi ka seatla. Ba ne ba tsamaya ka mogorogoro o o isang kwa lebating le le tswelang kwa ntle.

Fa ba se na go feta ka phaposi e ba neng ba e abetswe, ga tlhaga monna ka fa morago ga bone. Yo mongwe o ne a runya ka fa e e kwa pejana a ntsha sethunya a re, "Re maphodisa rra, tsholetsa diatla!" Yo o ka fa morago a phamola Atang a mo thibosetsa mo phaposing e e gaufi.

Maphodisa a ne a naya Atang boroko kwa marobalong a bone bosigong joo. Ba mo tlotlomaletsa go nna le seabe sa go tshwarwa ga Moriti, le go sa etsaetsegeng fa go ne go le maswe. O ne a utlwa le go re rre Seate le ene, e rile go fologa kwa Koster a fitlha a founela nomore ya *crime stop*. Ka jalo, maphodisa a ne a ntse a eme sejaro. Ba ne ba mo naya founa mme a letsetsa kwa gae gammogo le mosadimogolo go ba tlhalosetsa maemo. Mo mosong wa le le latelang a tlhagelela mo thelebišeneng le mo rading. E le mogaka.

Dipotso

1. Thala mmapa wa Afrika Borwa mme o supe ditoropo tse o fetang mo go tsona ka terena go tswa Johannesburg go fitlha Kimberley.
2. Fa e le Atang, rre Seate le bomme ba batsamai, ke mang/bo mang ba ba dirileng go tlala seatla gore Moriti a tshwarwe? Tlhalosa.
3. Dirang ka ditlhophha mme morago le bapise dikarabo tsa lona go abelana tshedimosetso. Fa e le mogaka yo o tumileng ka go direla le go dira le ba bangwe, le yo o tumileng ka go dirisa dikgoka wa nnete ke ofe? Kwalang mabaka a lona mme le a sekaseke le ba bangwe mmogo go bona tshedimosetso e e tletseng.
4. Morago ga go buisa kgang e, o lemoga babegadikgang ba ka bo ba utlwile ka mokgwa ofe wa tlhaeletsano ka ga ditiro tsa ga Atang le Moriti? Kwala mabaka a gago, o a lebisitse go tswa mo kgang e.

5. Maikutlo a gago ka batho ba e leng ditlhodi, ba tlalea batlolamolao ke afe, o ba bona jang? Thswaela ka go kwala maikutlo a gago mme o a atilhaatlhe le ba bangwe.

O SE NYATSE MOTHO O SA MO ITSE!

Dipoelopuiso

Morago ga go buisa kgannyana e e latelang, moithuti o tla kgona go lemoga tse di latelang:

1. Ke botho go tshwenngwa ke tshotlego ya ba bangwe.
2. Mabogo dinku a thebana.
3. Mokoduwe go tsosiwa o o itsosang.
4. Yo o itumelelang go wa ga yo mongwe o a nyatsega.
5. Mosola wa go tlhwaafalela se o se eletsang.

LINDA

Nako e ne e le ya dijo fa Linda a ne a tswa mo phaposingborutelo go ya go ja dijo tse a neng a tlile a di kgwatlhile. O ne a se na keletso e e kalo ya dijo fela e le tlwaelo. Tiragalo e a neng a e bogetseng ka ga Mabe a batla dijo mo matlakaleng, e ne e sa mo robatse. A ipotsa gore nnaare ke eng e kete Mabe o a sotlega jaana? Gape a na le letswalo la gore ka gongwe ke ena a leng molato ka go okeletsa Mabe mahutsana ka go mo tseela manno mo setlhopheng sa kgwele ya dinao.

E rile fa a atamela setlhopha sa basimane le basetsana ba ba neng ba itatswa ka dijo tsa mefutafuta, a utlwa go thunya ga ditshego. Di tshwerewe ke mosimane go twe Terror, kwa pele. A tshega gore a bo a tlhabiwe ke setlhabi, a ititaya ka seatla mo mpeng. Linda a bona Mabe a tswa mo setlhopheng se, a leba ntlheng ya matlwaneng a boithuso, a sa itumela. O ne a apere junifomo e e makgasa, a sa rwala ditlhako e tswe serame e ne e le sa mariga. Terror a ntse a re, “Ke ne ke re ke a go fepa gore o kgone go tshameka kgwele seelee ke wena!” Mongwe a re, “Ke ka moo o gaisiwang ke mosetsana a tshwana le Linda go tshameka kgwele, sis!” Setshego sa ya magoletsa. Linda a betwa ke pelo. A iphitlhela a le fa gare ga setlhopha se, a akga diatla a ntse a re, “bathong, thusang bana ba ba tlhokang go na le go ba ja ditshego, thuso e kae bagaetsho!” Ga re gau! A bo a tlhaba setlhako, a leba kwa phaposing ya barutabana – pelo e le gamuketse botlhoko!

Linda o ne a kopana le rre Toto mme a mo tlaleela ka se se diragetseng. Rre Toto a mo solofetsa gore o tla tsaya dikgato go sireletsa Mabe. Go ya pele a mo raya a re, “A ke o nthuse go batlisisa

gore Mabe o nna le mang. Nako le nako fa ke mmotsa gore batsadi ba gagwe ba kae, ga ke bone karabo e e tlhamaletseng.” Rre Toto a tswela pele go tlhalosa gore mo nakong e e fetileng, o ne a tle a kgaogane mofago wa gagwe wa dijo tsa motshegare le Mabe. Jaanong ga a tlhole a bonala ka gope.

Ka letlatlana mo go lona letsatsi leo, Linda a ipeta pelo, a kokota mo mokgorong wa gaabo Mabe. Mabe a bula lebati mo lefifing. Linda o ne a na le poifi ya gore Mabe ga a ne a mo amogela mme a simolola ka go re, “Mabe, ke tlile ka botsalano ngwana wa ga mma. O intshwarele fa ke go diretse phoso.” Mabe a tloga a araba, “Phoso? Ke go utlwile jaaka o ne o kgala bo-Terror. Ke a go leboga. Tsena Linda.”

Ba ne ba nna fa fatshe mo lefifing. Linda a ntsha sephuthelwana sa tlhapi le ditapole, ba ja mmogo. Mabe o ne a thuba mafatlha a gagwe. Ga utlwala gore go setse go fetile dingwaga di le pedi rraagwe a tlhokafetse. Mmaagwe o sa le a iketse badimong pele. Mabe o ne a ntse a tlhokometswe ke maloma’agwe. Go ne go setse go fetile dikgwedi di le nne a sa bonale. Mabe o ne a sa itumelele go tshameka mo setlhopheng sa sekolo sa kgwele ya dinao ka go re o ne a se na tšhelete ya go reka diaparo tsa motshameko. Gape o ne a se na tšhelete ya go ithekela dijo. Sekolo se ne se sa tlhole se mo natefela ka go re o ne a le sekgobo sa bana ba bangwe ba ba itsholetseng. A bolelela Linda gore o khutlisitse go ya go tsaya setshola sa dijo kwa go rre Toto ka ntlha ya gore bangwe ba bana ba sekolo ba lemogile seo. Ba ne ba mo ja setshego ka ntlha ya lebaka le.

E rile ka moso kwa sekolong rre Toto a tlotlomaletsa Linda seabe se. O ne a tsaya kgetse ya ga Mabe a e isa kwa bathating ba Katlaatleloloago. Ka thotloetso ya gagwe, Linda a bolotsa letsholo mo sekolong la go kokoanya matlole a a thusang ba ba tshwanang le Mabe. Ga simolola ene le Muthu le Pieter. Mongwe le mongwe wa bone a beela thoko disente di le masomamabedi ka letsatsi go tswa mo tšheleteng ya bone ya dijo. Letsema la gola. Gompieno Terror le lesomo la gagwe, ke ba bangwe ba ba thusang go kokoanya letlole. Botlhe, mmogo le Mabe, ba bitsana bongwana-wa- ga-mma.

Dipotso

Araba dipotso tse:

1. Mokwadi o re bolelela gore Mabe o ne a sotlegile. Mo kakanyong ya gago o mmona a apere eng e bile a tshela jang kwa sekolong.
2. Tlhalosa gore ke eng se o ka se dirang go simolola letsholo la go fepa malapa a a tlhokang mo tikologong ya gaeno.
3. Ke ka ntlha ya eng fa Linda a fitlhetse Mabe a sa tshuba lebone?
4. Mo kgannyaneng e e fa godimo, tlhagisa sekao sa go re mokoduwe go tsosiwa o o itsosang.
5. Linda le ba bangwe, ba dirile eng go bontsha fa mabogo dinku a thebana?

LERUMO

Morago ga go buisa kgannyana e e latelang, moithuti a kgona go lemoga tse di latelang:

- Lebaka la go tsaya ditaelo tsa kalafi
- Go tshwarwa ke bolwetse bofe kgotsa bofe, ga go a tshwanela go go itsa go tshela botshelo jo bo tletseng.
- Mmele o o itekanetseng o baka tlhaloganyo e e fodileng.
- Ga go rone go re mosetsana a dire tiro ya mofuta mongwe le mongwe o a o ratang.
- Go mo thateng ya mongwe le mongwe go ikaga go nna se a se eletsang.

LERUMO!

Linda o ne a kile a batlwa ke go bolawa ke go hupelwa, e bong bolwetse jo bo bidiwang Asthma ka a ne a kile a ikgatolosa ditaelo tsa dingaka. Morago ga moo a fetoga motho yo mošwa. Ke nako e a neng a tlhaloganya gore botlhale jwa go tshela ka bolwetse ke eng. O ne a latela ditaelo tse a di neilweng ke dingaka le baoki. A lemoga botlhokwa jwa go dirisa peipe ya Asthma jaaka a ne a laetswe. E sa mo tlhabise ditlhong. Mafoko a ga rre Moi fa a ne a mo raya a re, “Ngwanaka, Asthma e, ke bolwetse fela jaaka a mangwe. Ke dieleele fela tse di ka tshegang fa di bona o ikalafa” Mafoko a, a ne a aga mo go ene. Rre Toto wa mooki kwa tleliniking o ne a kile a mmolelela gore Asthma e ka nna ya mo tlhagisetsa kotsi. Mme le gale fa o latela

dikgakololo tsa kalafi, o ja sentle e bile o ikatisa, ga go na lebaka la gore o palelwe ke go tshela jaaka mongwe le mongwe. O ne a agela dikgakololo tse mosako.

Linda o ne a eletsa go ikwadisa mo setlhopheng sa *diaerobics*. Ditsala tsa gagwe Muthu le Pieter le bone ba ne ba le moo. Fela, batsadi ba gagwe ba ne ba tlhaelelwa ke tšhelete ya go mo duelela. A ja marapo a tlhogo mosetsana go bona gore a ka dira eng go tshola mmele wa gagwe o itekanetse. A akanya go tsenela tantshe. Le kwa teng ga retelwa ka ntlha ya gore go ne go batlega tšhelete. E rile letsatsi lengwe a ile tleliniking a bolelela rre Toto bothata jwa go tlhoka dithata tsa go ikatisa. Rre Toto a araba a sa oka-oke a re, “Go taboga ke ikatiso e e siameng tota Linda e bile yona ga o tlhoke tšhelete ka gope.”

Linda o ne a simolola go taboga makgetlho a le mane ka beke. Ditaelo tsa dingaka le tsone a sa di lebale. O ne a fola mo mmeleng, a tlala matlhagatlhaga. Mo godimo ga moo mmele wa gagwe o agegile bontle jaaka e kete o ipopetswe ka diatla. Letlalo la gagwe le phatsima jaaka la pitse makato. Mo ditirong tse di mo lebaneng, o ne a sa itsapele sepe ka gore mmele gammogo le boboko jwa gagwe di ne di fodile sentle. Botshelo jwa natefa.

E rile ka letsatsi le lengwe, go le thapana a tswa go taboga, a gaudisa Mabe a khurumolola dithini tsa matlakala. Mabe e ne e le mongwe wa basimane ba ba tsenang mophato o le mongwe le ena. A mmona jaaka a fenyekolola matlakala, a bo a ntsha sengwe a bo a se isa ganong. “Mabe dumela tlhe! Ke eng o ...” Mabe a re betse! A le botsa phokojwe! Linda a tlhoka molomo.

Mo tseleng ya go leba gae, o ne a feta gaufi le lepatlelo la kgwele ya dinao. Setlhopho sa sekolo sa gaabo se ne se tshwaragane le go ikatisa foo. Ke fa mongwe a ragela kgwele kwa ntle ntlheng ya ga Linda. Kwa ntle ga go oka-oka, Linda a e laola ka mafatla gore e lebagane le leoto la moja. Mongwe wa basimane a tlhaga a tsubaletse ka maikaelelo a go e mo amoga. Linda a e gelela ka leoto a e mo potisa kwa godimo. A bo a e latela, a raga lerumo le le iseng le bonwe mo motshamekong wa

letsatsi leo. Mathaka a tshwarwa ke kgage nakwana, go rile tu! Morago ba mo iteela leshalaba!

Fa se se diragala mongwe wa babogedi ba sona ya bo e le rre Llori, mokatsi wa setlhophi sa kgwele ya dinao, ya bo e le fa a mmone. E rile ka letsatsi le le latelang, a mmiletsa kwa ofising. Morago ga go tlotlomatsa bokgoni jwa gagwe, o ne a mo kopa gore a tsene mo setlhopheng sa sekolo. O ne a mo thadisetse bothata jwa gore, Mabe, yo a neng a ntse a tshameka kwa pele, o dule mo setlhopheng. Ga go itsewe gore lebaka ke eng. Linda o ne a natefelelwa ke kgwele ya dinao tota. Mo motshamekong wa ntlha a emetse sekolo sa gaabo, o ne a nosa dino tse pedi. Jaanong o ikemiseditse gore mo isagong o tla iteka lesego mo setlhopheng sa Banyana-Banyana.

Dipotso

1. Ke eng se o bonang se ka bo se bakile bolwetse ba Asthma mo go Linda?
2. Ke maikarabelo a ga mang gore Linda a tlamelwe ka kalafi?
3. Linda o ne a tlametswe ka ditlhokego tsa kalafi ya bolwetse jwa gagwe. Maikarabelo a gagwe ke eng go tlhomamisa gore kalafi e, e ya atlega?
4. Ke ka ntlha ya eng fa Linda a ne a bona go tshwanela go ikatisa?
5. Mathata a ga Mabe e ne e le eng?
6. O ne o ka tsaya dikgato dife mabapi le maemo a ga Mabe?
7. Ke eng se se dirileng gore Mabe a tshabe fa a se na go lemoga gore Linda o mmone?

GO AKANYA

Morago ga go buisa kgannyana e, moithuti o tla kgona go lemoga tse di latelang:

- Motho o tshwanelwa ke go ja eng mo botshelong?

- Botlhale ba phala bo tswa phalaneng.
- Itlhokomele kgatlhanong le dithaelo.
- Go itse mong-ka-wena go feta jaaka o ikitse.
- Akanya gabedi pele o tsaya kgato.
- Go ja ga go ratanelwe.

MAEMO ... LE NNA GA A NTHONE

Fa Ranko a boa kwa tirong, o fitlhela baeng ba a sa ba solofelang ba ntse fa ntle le mosadi wa gagwe. O ne a dumedisa mosadi a be a tsena mo tlong go baya merwalo e a tlleng ka yona. A kopa mosetsanyana metsi a go nwa, a goga setulo, a apola mokobolwane o seega mo setulong a bo a nna fa fatshe. Fa a se na go nwa metsi o botsa ngwana matsogo. Moragonyana MmaRanko o tsena mo ntlong o laela ngwana go ba direla mogodungwane. A boa a goga setulo a nna go lebagana le Ranko. "Rra-Mosidi, baeng ke ba, ba tlile go re bona, ke lebakanyana ba gorigile." "Nnyaa go siame mma, ba amogetswe."

Ka ponyo ya leitlho, mogodungwane o ise o tsisiwe, mmaMosidi a ba biletsa ka mo ntlong. Ya re ba sa ntse ba dumedisa, Mosidi a tla ka thomo ya ga mmagwe. "Bagolo ba me mogodungwana ke o." "Re a leboga," ba ela gongwe o ka re Mosidi ke motshwara-takata. Mongwe le mongwe a ikabela, ga nna tidimalo sebakanyana, yo mongwe le yo mongwe a utlwelela go re o lokile ka go kgotsofala ga gagwe. Ranko a thaologa a re "kana rre ke ... !!! "Nare rra," ga araba rre wa moeng, yo ke mosadi wa etsho. "Oohh ... !!! Nare oo Morokolodi, oo Rathebe." O opile kgomo lonaka mongwame." Ke a bona ke ba le ba bapile le mfama wa thaba ka fa bophirima tsatsi ga o feta fa ga Mester Dino, ga se mogokgo wa sekolo. Ke a mo rata monna yoo, o na le molao, le bana ba sekolo sa gagwe ba itshola sentle, ba maitseo. Ke ka ntlha eo re batlang go mo tlhophha mmueledi wa thuto ya rona mo tikologong e.

O sa ntse o le foo rre rraMosidi ga o ke o itse se se ka fa teng ga legapa la khudu. "O raya jang rre Nare?" Re tlile fa jaaka wena o le leloko la tsamaiso ya sekolo. "Jaanong?" Dino, yo o mmitsang Mester Dino, o na le kgethololo mo baneng. "Tswaya ka tsona." O mpogisetsa ngwana, e bong Motsei, gangwe le gape o tla a sa itumela go tswa kwa sekolong. "Lebaka?" Go botsa Ranko. A re go tla jang gore ngwanake gantsi a palelwe ke go sa dire tiro e bafatlhosi ba mo neileng yona gore a e dire kwa gae e tswa mo sekolong a dira sentle jaaka bana ba bangwe. Gape o mo latofaletsang go sa tle sekolong ka nako. Go dilo tse dintsi tse a mo latofaletsang tsona, tota e bile o mo fa sekai ka ngwana wa gago Mosidi. "A re o dirile eng?" "Nnyaa, sekao fela." Go bua rraago Mosidi. Le ga le ke ne ke re ke di go neele o tle o di rarabolole. Ga e ke e kgojwa, e be e sa ntse e ikhutsa pele. Gongwe wena o ka ntlhaba botlhale, wa ntshidisa nokana e.

MmaMotsei, a kgang e o a e itse?" Go botsa rraMosidi. MmaMotsei ya nna e kete o a hupelwa. Kgantele a re "nnyaa rra, ke a e itse mme e kete ga e tlhagisiwe e lebagane sentle, go dingwe tse di sa totiwang." Ka nako e Mosidi o ntse fa morago ga setswalo, o tshotse dikwalo tsa gagwe tsa sekolo, a itira e kete o a ithuta e tswe a tlhwaile tsebe. "Sentlentele rraMosidi, Mester Dino o kgopakgopetsa Motsei ka Mosidi. O tshwantshanya bana ba ka tiro ya sekolo e tswe ba sa anya letsele le le lengwe. O batla go re dikakanyo tsa bona di tshwane le dipholo fela jalo. Ga ke tlhaloganye gore ke eng a mpogisetsa ngwana jaana. Ke kopa rre go re a tsereganye.

Mo puong ya lona, ke a le utlwa, "ke rraMosidi," mme fela ga ke lo tlhaloganye. Nna ke le kana, ga ke itse go kwala le go buisa, fela tlhaloganyo e teng. Jaanong ke bona e tshwanetse bafatlhosi. Ke bona ba ka le rarabololelang mathata a. Nna ke motho fela jaaka lona, ga ke itse sepepepe ka thuto. Ke mo lefifing fela jaaka ntswapilane.

Baeng ba lebalana. Ba akanya fa monna yo a ba fufegela, a sa batle go ba thusa ka gonne e rile ba batla go tlhopha rre yo mo tikologong ya bona go okamela thuto. Rre rraMotsei a lemoga fa go se leano le

lengwe kwa ntle ga go laela. MmaMmotsei a tla ka leano la gore go ka nna jang fa rraMosidi re ka mmiletsa ba bagolwane mo go ene, ke raya batlhatlhobi? Moo bagaetsho go tswa mo go lona, kgang ke ya lona, ga se ya rona. Go siame boo rraMosidi, nta re laele, re tla bonana mo nakong e e tlang.

Kgang e, e ne ya tsenya mmaMosidi tsebetsebe, a sala a botsolotsa mogatse go re tota kgankgolo ya baeng ba, ke eng? Ntekwane Mosidi o di kapile tsotlhe ka tsoopedi. Fa ba tlolela ka kgorwana, ba tswa ba tsamaya, Mosidi a tseha mo phaposing a phutha dikopi a sa bue sepe, a boela kwa thutsaneng. Letlatlana le ne le setse le tshwara, Mosidi a akanya go ba ja lešhwe. A tswa ka kgoro e e ka kwa morago. A iphaphata le tselana a gata a gatoga go fitlha a ba atamela go utlwa se ba se buang. E rile fa ba lebile go tshela noka, a se na go utlwa tsotlhe, a utlwa mafoko a bofelo a re “mme re tlile go mmaakanya, setulo se se kwa sekolong ga a kitla a se bona.”

Pelo ya ga Mosidi ya rotha madi, a tsena ka kwa morago. Ka lesego ba ne ba sa lemoga fa a ne a dule. Ka le le latelang kwa sekolong Mosidi a botsa tsala ya gagwe Motsei gore batsadi ba gagwe ba ne ba le kae maabane. Motsei le ene ka boeleele a re o utlwile fela ba re ba a boa. “Mme pelenyana ga foo ke utlwile mme a raya rre a re, o sematla, e ka re o rutegile jaana o itse go buisa le go kwala wa tla go phalwa ke boRanko, ba go tseela maemo a a go tshwanetseng. Ga o monna wa sepe o a itse. Ke fa moragonyana ba tswa ba laela.” Fa Mosidi le Motsei ba sa ntse ba bua, tshipi ya sekolo ya lela, Mofatlhosi Dino a ba bitsa, ba tshogile ba sa itse gore molato ke eng. A re go bona banyana ba me ka mokgwa o lo dirileng sentle ka teng mo dithutong tsa lona ke itumetse thata le tshwareng jalo.

Selo se sa itaya Mosidi ditshikare, a sa itse gore bonnete ke bofe. Sekolo sa tswa, ba phatlhalala mongwe le mongwe a ya gae. Fa Mosidi a fitlha kwa gae a fitlhela mmaagwe a loga mogagolwane. A dumedisa a baya dibuka tsa gagwe, a apola diaparo tsa sekolo a ba a itirela sa go ja. A ya go nna fa thoko ga mmaagwe. Mmaagwe e bile o mmotsa a sa mo gadime go re ke eng a sa mmolelele go re o tlhotse jang kwa

sekolong. Mosidi ke ngwana yo o ditlhong, ga a itse go re a ka simolola mmaagwe jang. Mmaagwe o mmotsa gape gore tlheng ga o ntlotlele ka Motsei jaaka tlwaelo kgotsa o ne a sa tla sekolong. Leleme la ga Mosidi e be le rarogile, a bolelela mmaagwe tsotlhe tse a di utlwileng maabane fe ba ne ba bua le baeng, le tse a di utlwileng go tswa mo molomong wa ga Motsei.

Mmaagwe a latlha mogagolwane, a mo leba, a re bua gape. Mosidi a ipua kgatsu, a re ka mme, badimo baetsho ba ntsetse, nka itoma sekgono, se ke se buileng nka se paka. MmaMosidi a ema ka dinao, a boa fa kgorwaneng, a leba kwa le kwa, o ka re motho a latlhegetswe ke tlhaloganyo. A boela kwa go Mosidi a re wa reng ngwanaka? Mma nka se rwale maaka ka magetla ka tla go a sitlhollela fa gae. Ngwanaka legale ga go se nka se dirang rraago a ise a goroge, e re re mo emele. Mma, ke a go kopa tlhe, rre a se ke a re ke maaka, o mo tlhalosetse sentle gore a utlwisise. Go ise go e kae ke fa rraagwe a tsena ka boitumelo, a dumedisa jaaka tlwaelo. Mosidi a ngata mogatla, a ngwaega, a nna ka kwa morago ga ntlo.

Fa Ranko a ntse a le mo dijong mmaMosidi a mo tshela ka tsona, le ga le, ka sesadi, a sa mo fufuletse. Morago ga lobaka ba ntse ba batlisisa kgang e ba lemoga fa gongwe go na le nnete. A gopola fa go ne ga buiwa ka batlhatlho, a belaela lemepe. Akanya go bitsa Mosidi, mosadi a mo thibela gore ba e sekaseke pele ba le babedi. Fa nako e ntse e tsamaya Mosidi a bidiwa go phutha dijana, rraagwe a mo kaela gore fa a fetsa a boe, o batla go bua le ene. A lemoga gore sekaku se phunyegile. Mosidi fa a goroga, rraagwe a mmotsa ka se a se boleletsweng ke mmaagwe mme a kaya fa tsotlhe e le nnete. Le fa Ranko a ne a sa kgotsofala, fela a lemoga fa disela mmapa di sa ratane. O ne a sena nako ya go batlisisa bonnete ka boene a thibelwa ke lebaka la tiro. A akanya ditsala, a bona a ikwetsa ka lengope. A itlhoboga.

Nako ya ditlhopho tsa baemedi mo sekolong e ne e setse e le gauifi. Maina a batlhophiwa a ne a ntse a tsena, la ga rraMosidi le la ga rraMotsei a le mo gare ga ona. Molao ke gore motho yo o tlhophiwa o tshwanetse go nna teng ka letsatsi la ditlhopho, go seng jalo o a

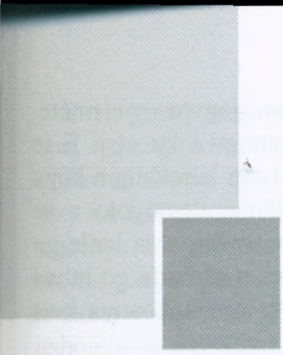
phimolwa. Pele ga ditlhopho, dipholo tsa bana di a ntshiwa. Mosidi o ne a dirile bontle thata go gaisa bana botlhe. Se se ne se kgontsha rraagwe Mosidi go ka tlhopiwa gape.

Rraago Motsei le mosadi wa gagwe ba rulaganya go re ka letsatsi la ditlhopho, Ranko a bo a se teng. Ba ne ba kopa motlatsa Mofatlhosi Dino gore Ranko ka lamatlhatso a romiwe go reka dilwana tsa sekolo mme o tla fitlhela re tswetse ka ditlhopho gongwe re feditse. Ka bonolo ga diragala jalo, Ranko wa batho a itse fa a direla setšhaba sa gaabo, ntekwane o tsentswe mo seraing. Ka dipalangwa di sena nako, a palelwa ke go fitlha ka nako, a fitlhela go feditse. Leina la gagwe le sa tlhagelele gope, e le la ga rraMotsei. Mofatlhosi Dino ene go ne go se sepe se a ka se dirang ka e se molaodi wa ditlhopho. Botlhe ba gamaregile fela ditlhopho tsona di fetile.

Dipotso

GO NEELA MABAKA LE GO TLHALOGANYA

1. O ka tlhalosa jang Ranko jaaka o mo tlhaloganya go tswa mo kgannyeng e?
2. Tshwantshanya malapa a mabedi a, la gaabo Mosidi le la gaabo Motsei, dira jalo o neela dintlha tsa tshwano le tsa pharologano.
3. O tlhaloganya Mosidi e le motho yo o ntseng jang? O lerato, lefufa kgotsa bodipa? Tlhalosa ka go nopola go tswa mo kgang.
4. Mmaago Mosidi a ka tlhalosiwa e le mme wa lelapa. Wena jaaka moithuti o ka mo tlhalosa jang?
5. Mmaago Motsei le ene ke mme wa lelapa jaaka mmaago Mosidi, a ba a tshwana? Tlhalosa.
6. Dirisa lefeko "NOKA" mo metlhaleng e e farologaneng go supa fa bokao jura bona bo ka farologana.

LERATO

Kwa bokhutlong, moithuti o tla kgona go lemoga tse di latelang:

- Bopelotelele bo a duela ... itshoke.
- Tiriso ya diane le maele mo puong.
- Fa go itlhokomela kgatlhanong le mongwe le mongwe go le botlhokwa.
- Itlhaloganye le go ikitse ka botlalo
- Go itirela ... seikokotlelo sa botshelo.
- Go se nne ka diatla mo botshelong.

LERATO

Lerato o godisitswe ke nkoko wa gagwe le ntatemogolo. Mmaagwe o sa le a mo tlogela e sa ntse e le lesea. A ya majako kwa ditoropong tse dikgolo. Ka Sontaga mongwe le mongwe Lerato o ne a ya kwa kerekeng le nkoko wa gagwe. Kwa teng o ne a opela e bile a buisa dipesalome ka tlhogo, e le setswerere tota. Gangwe le gape phuthego e ne e mo leboga ka tšhelete mme nkokoaagwe a mmeela yona. E ne e le moikgantshi wa ka fa lelapeng. Kwa sekolong o ne a dira bontle e le tota, a falola ka dipholo tse di kgatlhisang. E le mogaka mo pokong le mo terameng, go tshepilwe ene mo go tsona.

Ka letsatsi lengwe a bona lekwalo le mmaagwe a neng a le kwaletse batsadi ba gagwe e bile a botsa gore Lerato o tsogile jang. A simolola

go tlhoafala go eletsa go bona motsadi wa gagwe wa nnete. Morutabana wa gagwe o ne a sa rate a ka kotangwa ke ntsi. E le mmamoratwa. Ya re ka le lengwe la malatsi ba tswa kerekeng a kopa nkoko gore o batla go jela mmaagwe nala. Rraagwemogolo a se kgatlhegele kang eo. O ne a mo rata thata mo a neng a sa batle go kgaogana le ene ka gope. Nkoko le ene a okaoka a sa batle go utlwa sepe. A ba lemosa fa a na le tšhelete e a ntseng a e kokoanya kwa kerekeng ka go opela le go buisa dipesalome a sa gakwe.

Lorato o ne a sa ikgalale. E ne ya re ba tswile go gaisana le sekolo se go kaiwang e le sa maemo a a kwa godimo, sa batho ba maemo, a fitlha mosetsana yo motshwana, a ema fa pele ga boidiidi, a ba neela poko ya gagwe ya mmamoratwa. A felelets a ba bolelela kgankhutshwe ka ga maitsholo a bana mo bagolong, a lebisitse mo bukeng e e boitshepo. Mogokgo wa sekolo seo o ne a mo akgola thata a be a mo tshepisa go tsena sekolo kwa ntle ga tuelo. Se sa dira gore nkoko le ntatemogolo ba gane nnang wa banyana. Ba ne ba mo kaya e le sethunya se se tshwana sa ka fa lelaping.

Fa a dira setlhoph a sa borataro, a kopa nkoko wa gagwe gape go etela mmaagwe. Selo se, se ne sa tlhola mathata ka fa lelaping, ba sa rate go kgaogana le ene le fa e le letsatsi. Tshelete o ne a setse a e kgobokantse go bonala, kwa kerekeng le kwa sekolong. Rraagwemogolo a lemoga fa ngwana a tshwanelwa ke go bona mmaagwe le fa e le sebaka ba sa mmone ba mmona fela ka makwalo. A phutholola pelo a raya mosadi wa gagwe a re, a re letle ngwana go tsamaya le fa go tle go twe, o mpotse tsa kwa ke tswang gonne tsa kwa ke yang ke sa di itse. Go ne go le thata go kgaogana le ene fela ba ineela.

Ntatemogolo o ne a tswa letsholo go ya kwa dithekising go batlisisa ka ga aterese e ba e neilweng. Fa a setse a ithobogile, a ntse a botsa, monna mongwe a mmotsa gore a o batla mmaLerato yo o dirang kwa ga Mmalonya wa mohumi, wa kwa Thoteng? A re, “mme ke ene yoo.” “O ka kgona go nkisetsa ngwana kwa go ene?” “Mongwame ke tla dira se o se nkaelang.” Ba utlwana mme ba dira peelano ya letstsi le nako.

E rile gore Lerato a utlwe kgang e, a tlhoka matshwaro a ntse a na le ona. Kgankgolo e le gore kana ga a itse mmaagwe, o mmona fela mo setshwantshong, gore mmala, mmele, boleele le sebopego o jang, ga a itse. Ka Labotlhano, fa dikolo di sena go tswalelwa, monna wa thekisi a goroga. Mosadimogolo o ne a setse a mo phuthetse diaparo tsa gagwe tsa mo gae, a ithaya a re go siame. Lerato a tsaya tsa gagwe tsa sekolo le tsona a di phutha. Ba neela monna wa thekisi aterease le ene Lerato a itsholela ya gagwe mo go ena. Ba tloga ba tsena mo leetong le le lee le la diura di ka nna tharo. Fa e kete letlatlana le a tshwara ba bo ba goroga, mebila e tlhanasela, go le medumo.

Mokgoetsi wa thekisi a fologa a tlogela Lerato mo koloing go ya go tlhomamisa aterease. Ka letlhogonolo a fitlhela mmaLerato a le teng. "Kookooko, dumelang ... !!!" "Tsena rra, re ka kwano, a re ka go thusa?" "Ee!, ke na le moeng mo koloing o tlile go le bona, o tswa kwa ... !!! "Ke mang ga botsa mmaago Lerato. "O tlaatla a itlhalosa, e re ke ye go mmita." Pelo ya Lerato e ne e uba mo o neng o ka utlwa go betsa ga yona, o tlhoafaletse mmaagwe mme a sa itse gore a o tla amogelwa gonne mmaagwe a tserwe ke rre yo mongwe. Fa ba tsena, mmaagwe a re ke bonang? Ke Le ... !!!, a rothisa keledi. Malome a re Ra ... !!! a thula kosene a bo a wela fa fatshe. Mmaane a re To ... !!! ke wena ngwana wa ga nkgonne, ijoo ... !!! o godile jang. Rre wa mokgoetsi a laela a leboga fa ngwana a gorogile e bile a tshepisa fa a tla fitlhisla molaetsa kwa gae.

Ntlo e a gorogetseng mo go yona ke ya diphaposi tse tharo. E le bomalome, borangwane, mmame, ka palo tota ba le robonngwe. O ne a kopa mmaagwe go mmatlala sekolo gore a nne le ene. Bothata ba tlhokofala, Lerato a bona phatlha mo sekolong se se gauifi. MmaLerato o dira sekgala go tswa fa a nnang teng. O pateletshega gore a robale koo. Lerato a dira bontle thata kwa sekolong e be a dirwa motlhokomedi wa bana ba bangwe. Kwa gae go ne go sa jewe di welang. Malome o ne a ikadima Lerato gangwe le gape, a mo fetola mosadi ... dilo tsa gompiano. Ka dinako tse dingwe a robala kwa ntle kwa ditsaleng ka go tshaba malome. E rile a bolelela mmaagwe, mmaagwe a mo raya a re kana ngwanaka ke ena a re thusang ka dijo le

marobalo fa re nnang teng fa. Ga fitlha gore Lerato a robege leoto, moeng a goroge. A raya mmaagwe a re jaanong mma ke dire jang? Mmaagwe o ne a mo raya a re tlogela ngwanaka, ke tla mo tlhokomela.

Fa matsatsi a ntse a ya, a botsa mmaagwe kwa rraagwe a leng gone. Ka go sa mo tseye tsia, a mo tlhalosetsa a bo a mmolelela fa rraagwe a tsere mosadi yo mongwe. A ipeta sebate, a batlisisa, go fitlhelela a atlega, a bona rraagwe. Ka lesego a kwalela rraagwe mme karabo ya nna e e nametshang. O ne a dira dipaakanyo tsa go fudugela kwa go ene kwa ntle ga kitso ya ga mmaagwe. Botshelo bo ne bo sa tlhole bo natefa kwa go mmaagwe, a kgobiwa ka mafoko, e se motho wa sepe etswe kwa sekolong a tlotliwa thata ke balekane le barutabana. Batsamaisi ba sekolo ba ne ba tla go bua le ba lelapa mme ga seke ga thusa sepe. Ba ne ba sa batle go utlwa sepe ka ene, ka e ne e le naletsana ya sekolo. Motho yo o mo robileng leoto a tsena ka lenga la seloko. Mathata a golela pele. Fa a itebetseng teng, rraagwe a mmita ka boitumelo a sa itse masaikategang a ngwana, a mo romela tšhelete gore a kgone go duelela dipalangwa.

Tsatsi lengwe, mosetsana a fetsa mogopolo ka go phutha se e leng sa gagwe mme a wela tsela mmaagwe a sa ntse a tswile. O ne a ya mo toropong ya bobedi go tswa fa ba nnang teng. Legae la gaabo le ne le sa tlhole le na le botshelo, le ne le phophoma ka dipogiso tsa petelelo le ditshotlego. O ne a goroga kwa a yang teng mo thapameng. A batla fa a ka bonang mogala gone, a bona letshwao la poso, a ikogela teng. A emela yo a mo fitlhetseng, a ntsha dinomore tsa mogala wa ga rraagwe. A mo leletsa, wa arabiwa ke mosadi wa rraagwe, mme ka lesego rraagwe a bo a le teng. A mo tlhalosetsa fa a leng gone le ka mokgwa o a apereng ka teng ka go bo ba ša itsane, e le dingwaga ngwaga ba sa bonane. Ka nako e e sa fediseng pelo rraagwe a bo a goroga ka koloi ya gagwe.

A boitumelo ... !!! Ba atlana, ba itumelana, mosetsana a bo a e rothisa. Rraagwe a tsaya morwalo wa gagwe a o baya ka fa morago. A dikologa koloi go tla go mmulela. Ba wela tsela go ya gae. E ne e se bokgakala jo bo kalo go tswa fa ba kopanetseng teng. Mo tseleng

Lerato a mmotsa gore a o tla amogelwa kwa lelapeng, a sa itire, a gopola maemo a a tswang mo go one kwa morago. Rraagwe a mo lemosa fa lelapa e le la gagwe ene a se tshwenyege tsotlhe di le mo taolong ya gagwe. Ba goroga kwa gae mo ntlong e e bulegileng. Dijo tsa maitsiboa di ne di setse di siame. Ba dumedisana le mme, ga nniwa fa tafoleng go lalelwa. Lerato a ntse a mo utswa ka matlho fa go tserwe dikgang go tshagiwa. Phaposi ya gagwe ya borobalo le yona e ne e siamisitswe. Fa ba fetsa, a ikaya fa a na le letsapa, ba mo kaela gore a latse tlhogo kae le diaparo a di beye kae.

Tota letsapa le ne le se kalo, matsapa e le se mo tlisitseng mo go rraagwe ka eo nako. Mo mosong fa a tsoga, mmaagwe yo e seng wa madi a mo laela fa a sa ntse a tabogela kwa toropong go ya go selasela sele le sele. A sala le rraagwe. Ka mogolo a itse mafoko, rraagwe a sala a mo epa maikutlo go re a be a tswe ka tsona. Kgang ya go betelelwa ga Lerato ya mo tseisa sedidi. Le dipogisego tse ngwana wa gagwe a tswang mo go tsona tsa mo kgobera maikutlo thata. A sweetsa go kwalela mmaLerato a mmolelela tse a di jeleng ka tlala e bile a ba tshepisa le go ba latlhela mo go ba molao. Fa Mosadi a boa kwa a tswang a fitlhela e kete gago monate, le gale ba e nnela fa fatshe. Monna a mo kopa ka boikobo gore a seke a be a utlwiswa Lerato botlhoko gonne ke ene botshabelo ba gagwe ba bofelo, e seng jalo dikgolo di ka mo feketsa.

MmaLerato a amogela lokwalo, a le araba ka mabetwaepelo. Diteng tsa lona di le botlha. Ba simolola go itaana ka noga e tshela. Lerato a iphitlhela a le mo gare ga naka tsa kukama, a sa itse gore letlhakore a tseye lefe, gone a nna le rraagwe, mme ngwana wa gagwe a nna le mmaagwe. A tshwanelwa ke go sugela kobo le leswe, le fa pelo e rotha madi. Ka tlhogo ya gagwe e le boleta, rraagwe a se nne le mathatha a go mmatlhela phatlha kwa sekolong se se gaufi. Ba ne ba mo kwadisa diteko mme a di falola tsotlhe ka dinaledi. O tsene teng moo a ntse a dira diterama le dikgaaisano tsa puo le bana ba dikolo tse dingwe. A itshupa fa e le sethakga. O tsweletse jalo go fitlha kwa maamong a a kwa mankalengkaleng. A tuma thata mo bontsi bo neng ba mo itse bo ise ba mmone le ka matlho tota.

Pelo yona e ntse e belaetse lemepe kwa morago. Letsatsi lengwe a ititaya sehuba go ya go tsaya ngwana wa gagwe kwa go mmaagwe. O ne a setse a dira, a nna kwa ga gagwe. Fa a fitlha kwa go mmaagwe, yo o neng a sa tlhole a dira, a goroga sentle, batho botlhe ba le teng mo lelapeng. O ne a sa ikaelela go lala fela ka mabaka a pateletshega. O ne a ya kwa tsaleng ya gagwe e a neng a tlwaetse go tshabela kwa go yona fa a le mo mathateng kwa gaabo. Nnyaa, ba lala ba bo bone, mo mosong a boela kwa lelapeng. A fitlha a kopa go tsamaya le ngwana ka a mmona a sotlega. Ga tsoga tlhatlharuane gwa be ga feleletsa go ilwe sepodiseng. Ba mo namolela, a kgona go bona le go tsaya ngwana wa gagwe. Fa ba fitlha kwa gae a isa ngwana gore ntemogolo a mmone.

Lerato ya nna motho tota, a itsiwe gaufi le kgakala. A ikagela ntlo ya motlhatlagano le ngwana wa gagwe. A bua le batho ba ditshelete e seng boesengmang. Rraagwe a tshela ka iketlo, a nama, a na kwa ga mothakga. Mmaagwe kwa, a le mo pitlaganong a sa itse gore o tla tla jang mo ngwaneng wa gagwe. Lerato o ne a agela bana ba dikhutsana manno e bile a ba fepa ka dijo. Se, sa mo godisa le go feta. A ikana gore ene ga a kitla a ba a nyalwa, a ila malome lekonkong. Ga a tlhoke sepe, sengwe le sengwe fa a se batla se teng, o phela mo kagisong e a neng a sa e bone fa a ne a le monnye.

Dipotso

GO NEELA MABAKA KA SE O SE TLHALOGANTSENG

1. Thadisa ka boripana ka mokgwa o Lerato a godileng ka ona.
2. Neela matsapa a a neng a a tsaya mo botshelong jwa gagwe gore bo nne jo bo isegang.
3. Neela lebaka le le tshwaetseng gore Lerato a palelwe ke go nna mo lefelong le lengwe?
4. O ka tlhalosa mmaago Lerato jaaka motho wa mofuta mang?
5. Rraagwe Lerato o tshwaetse eng mo botshelong ba ga Lerato? Tlhalosa.

6. Bolela ka boripana tse Lerato a di diretseng setšhaba, di neele ka bongwe ka bongwe.
7. Itlhophele diane, maele le dikapuo tse di dirisitweng mo kgang e mme o neele ditlhaloso tsa tsona le go di dirisa mo dipolelong ka tshwanelo.

BOPELOKGALE

Morago ga go buisa kgannyana e, moithuti o tla kgona go lemoga tse di latelang:

- Dirisa puo go godisa mogopolo
- Dirisa puo ka go akanya
- Dirisa puo ka go batlisisa
- Tiriso ya puo ka boene
- Batla phapang le tsamaiso ya puo mo polelong
- Dirisa kitso ya gagwe ka se a se tlhalogantseng

BOPELOKGALE

Phenyo tsala ya ga Rapula ke motho yo o ratang metlae. Go le gantsi fa ba ikhuditse kgotsa ka nako ya dijo kwa sekolong go reediwa ena. Ke se Rapula a neng a mo ratela sona. Ka mo phaposing, Phenyo o ne a se diphatsa jalo, a le mo bogareng. E ne e re a ise a bule molomo fela batho ba bo ba setse ba wa ka ditshego. Morutabana o ne a retelelwa ke go mo tseela dikgato tse di bogale gonne e ne e le motho wa batho fela. O ne a mo kgona fela ka go mo tswala matlho pele.

Se se gagamatsang ke gore o ne a le dikobo di khutshwane, diaparo tsa gagwe tsa sekolo di roketswe ruri, ditlhako tsa teng di lebile kwa godimo o bona fela gore di sa le di utlwile polishe ka nako ya fa di

rekwa. Mo go ena, tsotlhe tse e se letspa le le mo fisang pelo, le fa a tsamaya a gelela mmu ka tsona, a sa ikopise tlhogo. Rraagwe a sa mmeye sebete ka e ne e le letlaleanya, a sa mo duelele sepe kwa sekolong. Mmaagwe ka gobo a ne a sa dire, a loga maano a go rekisa dijonyana kwa hekeng ya sekolo gore a kgone go mo duelela. Moso le moso o ne a tshwarisa mmaagwe merwalo go ya go rekisa kwa sekolong. Fa ba fitlha o ne a thusa mmaagwe go rulaganya dithekiswa pele a tsena ka fa sekolong.

E ne e le ena kgogedi e kgolo ya kgwebo ya gaabo. Ditsala di mo sala morago ka nako ya dijo, barutabana ba tsaya, ba duela mafelo a kgwedi. Ke ka moo ba neng ba sa kgone go mo koba fa a ise a duele tšhelete ya sekolo. Jeresi e le seaparo sa gagwe go sa kgathasege gore ke setlha sefe. Ka nako ya fa go tabogwa o ne a itwatsa, e ka nna leoto, tlhogo kgotsa mala, bolwetse bona bo nna teng. Go seng jalo a ka kopa morutabana go mo direla koloi ka bonako. A sa felelwe ke mathaithai, a a tsaletswe.

Kwa lelapeng e ne e le mathata e le tota, rraagwe e ne e le rraagwe ka leina fela, a sa direle mmaagwe sepesepe. Mosadi wa batho o ne a tshwanetse go bona gore molelo o a tuka ka fa lapeng. Tshelete e a e bonang kwa sekolong e ne e le yone e e dirisetswang go tlamela lelapa. Fa sekolo se tswa, Rapula o ne a mo laletsa go ya le ene kwa gaabo. Moeka a kgorelediwa ke go thusa mmaagwe pele go boela gae. Fa dikolo di tswetswe e ne e le bo bo tseneletseng bothata, letseno le sa bonale. A loga leano la go etela Rapula go lebana le nako ya dijo ka maikaelelo a go bona diamaleng. A fitlha a itshamikisa le Rapula a fela pelo gore ke eng a sa ye go tsaya sengwe kwa ntlong ba tle ba tšhotlhetšhotlhe. Go ise go ye kae, batsadi ba ga Rapula ba goroga. Basimane ba itlola ba folosa, ba dira ka ponyo ya leitlho. Mmaagwe Rapula a ba neela dijo tse a tlileng ka tsona, a ja jaaka khutsana, fa a fetsa a kopa Rapula kgamelo ya metsi, sesepa le masela a koloi.

A e tlhasela ka ponyo ya leitlho ya sala e phatsima jaaka ka 'tsatsi la ntlha e goroga go tswa kwa karatšheng. Rapula a le fale, a itshamekela

kgwele go se'tsapa le mo fisang pelo. Fa ba ntse ba ntse, ba gakgamatswa ke koloi e butswe dikgoro, diphate tsa maoto di ntshitswe e bile e setse e feetswe le ka mo gare tota. Ba mo neela tsotlhe tse a di tlhokang go ka phepafatsa koloi mme ba boela mo ntlong lobakanyana. Fa bagolo ba boa ba fitlhela a buseditse dilo tsotlhe mo koloing e bile a setse a feleletsa. E fatlha le mong wa yona tota, e kete ga se yona e le, e nkga monate e kete o kajela mo go yone. Ba felegetsa Phenyo kwa gaabo ka yona ba na le Rapula.

Fa ba fitlha ka boitumelo go ikgantshetsa mmaago Phenyo ka bothakga ba ngwana wa gagwe, ba kgalhantshiwa ke matlhotlhapelo. Go goditswe molelo ka dibi, go tlhatlegilwe metsi go sa bontshe gore a ya go apaya sengwe. Difatlhego di bontsha tlala le khutsafalo. Ba boela gae ba sa laela ntekwane ba ya go tsaya bupi, matlhare, le tse dingwe ga mmogo le nama. Mmaago Phenyo a itumela thata, a opa diatla, boitumelo ba gagwe bo sa gake. Phenyo a bo a iponetse tiro ya go tlhatswa dikoloi kwa gaabo Rapula, ka le tsona di ne di thiba letsatsi. Mafelo a beke e nngwe le e nngwe a isetsa mmaagwe tshelete ya dituelo tsa gagwe tse di kgotsofatsang. Tlala ya nna selo sa maloba, ya lebalwa.

Ka letsatsi la fa go fisiwa matlakala kwa sekolong, jeresi ya ga Phenyo ya kapa molelo, ya šwa mme ene a šwa mo kgokeng, a ya tleniking le basimane ba babedi. Fa ba fitlha, ba mo apola jeresi mme ba fitlhela gempe e sena matsogo, mokokotlo le ona o se teng ka bontlhabongwe, ba tshegela kwa thoko. Mmutla wa rotha madi kwa sekolong, Rapula a mo loma tsebe, a ja ditlhare ka meno. E ne e le letsatsi la gagwe la tiro. Fa a tsena kwa gae a latlha dibuka a tabogela kwa gaabo Rapula a sa apola le go apola. A fitlha a ntsha jeresi fela a theogela. Rapula a bolelela mmaagwe tsotlhe tsa motshegare, mo Phenyo a bofilweng go iponatsa sentle. Mmaago Rapula a tswa ka setu a ya go mmatlela dikhai tse dingwe kwa marekelong. Fa a boa a fitlhela Phenyo a feditse e bile a setse a laela. A mmiletsa mo ntlong a mo neela diaparo tse dintšhwa. Phenyo o ne a sa itumela ... !!! a dira metlae ya gagwe go tshegiwa thata mo rraago Rapula a bileng a kgamiwa. A

tshoga thata a tsaya leswana a mo kgopolola ka matshwaro a lona. A siama.

Mo mosong a tsena a ikgakotse kwa sekolong a sa apara jeresi. A le montle e le tota ... bothata e le kwa dinaong. A phurile ntsi. Go le bodutu tsatsi leo. Morutabana a tshokane a mmotsa gore molato ke eng? A arabela kwa tlase a re "o dinko". Bana ba re 'wa ka setshego ". O ne a nna kwa morago fa loboteng. Morutabana a mo latela a sa mmothe a re "ke se go bone ka lebole." A le tla, la fetela mo loboteng e be la tshikinyega. Phenyo a re ke ne ke re tleliniki ke ya rona botlhe, e a fodisa. A tswa a kukile letsogo le uba. Bana ba ikhutsa thupa kgwedi eo.

O tswetse pele jalo Phenyo a itshoketse gore a fetse dithuto tsa gagwe. Rraagwe o ne a na le go re fa nama e setse maitsiboa a ipeele yona mo sutukheising ya gagwe ya diaparo. Ya re a boa kwa sekolong a fitlhela ona mokgwa oo, a e kgotlhokgotse gore e tlhakatlhakane le diaparo. Ba ne ba ijela ka maotwana tsatsi leo. Rraagwe fa a tsena a re ene ga a je maotwana o ja nama. Fa a re o ya go tsaya nama a fitlhela tlhakatlhakano eo. A botsa gore ke mang yo a dirileng jaana, a bua ka bogale. Phenyo a re ke yo o rekang nama. A re e rekilwe ke nna, monna e rile fa ke ntsha "dry clean" ka ba kopa gore ka tšhelete e e setseng ba mphe nama. Ba wela kwa, a ngala a ba a ya go robala. E ne e re fa rraagwe a re o lwantsha mmaagwe bosigo a bo a ithata ka lesela le lesweu mo mmeleng otlhe a ntshe matlho fela, a tshotse serumula. Rraagwe o tla tsena mo dikobong a ikhurumetsa a re tuu ... !!!

Mathata a ga Rapula mo tikologong ya bona a ne a rarabololwa ke ene. E ne ya re letsatsi lengwe go tshamikiwa kwa sekolong, Rapula a ratha mosetsana ka lebole mo dimpeng, a ba a kudupana. Ya re morutabana a botsa gore molato ke eng, Phenyo a re kgwele e mo rathile mo maleng. Molato wa fela. Phenyo a mo fa diapole tse pedi. Maitsiboa mosetsana a tsena le batsadi kwa gaabo Rapula. Rapula a itatola a re modiri wa dilo ke Phenyo. A latelwa, fa a fitlha, a tsena fela ka gore a o feditse diapole tsele? O le a re eeh! Fa Phenyo a botswa

gore o dirile eng, a re mosetsana o rile o tshwerwe ke mala, ke fa ke mo naya diapole, mosetsana a dumalalana ka bongwe ba pelo, molato wa fela.

Mo dinakong tsa bogolwane a palelwa ke go feleletsa dithuto tsa gagwe ka ntlha ya tšhelete. Ka maitemogelo a tiriso ya tšhelete a bula kgwebopotlana le mmaagwe kwa gae. Ya tswelela. Mathaithai a mo ruta go ya bankeng go adima tšhelete. Ba mo thusa. A simolola kgwebo ya dira ga di bonwe. A itirela a sa rome motho a na le mmaagwe, a totile go busa tšhelete ya kadimo. A e kgarametsa. Ba kwa bankeng ba mo etela ba tshotse lekwalo le le bontshang gore o saletswe ke kgwedi tse pedi. A fetsa, ya bitsa ka ene jaanong. Balekane ba gagwe ba kakgametse. A leboga Rapula le batsadi ba gagwe thata a ba a ba direla ditebogo go ba tlhatswa diatla. A ba raya a re mabogo dinku a thebana.

Dipotso

GO BATLISISA LE GO FA MABAKA

1. Lelapa la gaabo Phenyio ke le le ntseng jang?
2. Batho ba ba siameng ba tshwana le mang mo puisong e. Naya sekao sa ba bangwe ba o ba itseng ka mabaka.
3. Ke eng mmaago Phenyio a le kgopo le ngwana wa gagwe?
4. Ditsala fa di ratana di a bo di dirwa ke eng?
5. Re tlhalosetse gore Phenyio ke motho yo o ntseng jang?
6. Bopelokgale bo a thusa kgotsa nnyaa. Neela mabaka le sekao.
7. Mo botshelong batho ba ba tshwanang le Phenyio ba feleletsa jang?

PUDULOGO

DITERAMA-KHUTSWE TSA SETSWANA

DM MOTHIBI

DITENG

TSEBE

1. Ketapele	38-39
2. Kobose	40-54
3. Gabedi	55-73
4. Warona	74-92
5. Badidi!	93-108

KETAPELE

Go na le dintlha di le mmalwa tse di kwa motheong wa go kwala terama e e utlwalang. Ga go epe ya dintlha tse, e e ka tlogelwang mme terama ya kaiwa e le e e kwalegileng. Fela jaaka setlhangwa sengwe le sengwe, mokwadi o tshwanetse a bo a na le kgankgolo e a ka e anegelang babuisi kgotsa babogedi. Kgankgolo e, e tshwanetse ya bopega e na le tshimologo, mmele le bokhutlo. Mo kgankgolong, go tshwanetse ga nna le ditiragalo tse di potlana mme e le tse di amanang le kgankgolo e. Mo godimo ga moo, terama ke motshameko o o diragadiwa ke badiragatsi mme e seng baanelwa jaaka mo pading.

BADIRAGATSI

Mokgwa o o bonolo wa go kwala ke go bopa badiragatsi go rwala ditiragalo tsa terama. Se, se dirwa le go rulaganngwa pele o simolola go kwala. Ba tshwanetse go bopega jaaka batho ba ba tshelang. E se ke ya nna fela gore modiragatsi ke mosadi kgotsa monna. Mongwe le mongwe o tshwanetse go nna le mekgwa ya gagwe a le nosi jaaka go ntse mo botshelong jo bo tlwaelegileng. Tlhokomela gore modiragatsi mongwe le mongwe yo o mmopang, e nne setshwantsho sa motho yo o mo kgannyeng e o e tlamileng.

TSHIMOLOGO

Kwa tshimologong mmuisi/mmogedi wa terama o tshwanetse go lemoga go ise go ye kae gore kgankgolo e ka ga eng. Seo gantsi se raya

gore go diragetse eng se se kgoberileng maemo; go senyegile eng? Kgotsa re ka re, kgotlhang ke eng? Re tshwanetse le go itse gore badiragatsi ke bomang le gore ba ntse jang. Go botlhokwa gape gore go tlhagisiwe gore se se diragalang se diragalela kae, ka nako mang le ka mokgwa o o ntseng jang.

MMELE

Ka re bone tiragalo e kgolo kwa tshimologong, kgato ya bobedi ke go oketsa bothata bo bogolo boo, ka bo bongwe. Ka go rialo kgang e gatela pele. Go bokoa tota go boeletsa tiragalo e e setseng e diragetse. Go ya pele mokwadi a ka nna a tsenya ditiragalo tse dingwe tse di potlana mme di amana le kgankgolo gore e tle e lowe. Kgankgolo ke yone mmoko wa poloto. Ditiragalo tse di kwa thoko tse, ke dipoloto tse dipotlana. Tlhatlagano ya ditiragalo tse, e tshwanetse go nna e e thatafatsang maemo a a kgoberegileng kwa tshimologong. Fa go setse go senyegile thatathata, foo re fitlhile kwa setlhoeng mme re simolola go ya kwa tharabololong e e re isang kwa bokhutlong.

BOKHUTLO

Morago ga setlhoa mokwadi o tshwanetse go bofaganya dipoloto tse di potlana tse di ntseng di tla di sa khutla. Ka mafoko a mangwe, go rarabolola mathata a ditiragalo tse di kwa thoko kwa ntle ga go tshwenyana le kgankgolo. E seng jalo mmuisi o tla kgona go bonela pele gore go tla khutla jang. Kwa bokhutlong re tshwanetse go bona tharabololo ya maemo a re a boneng a kgoberegile kwa tshimologong.

TERAMA

1

KOBOSE

BAANELWA

Bakae Kobose

Sana

Tshegang

Labane

Mpuseng

Sekolopata

Lephodisa

Ralapa lo Kobose

Mogatse

Morwadi

Mosimane wa dingwaga di le 14 go ya go 15

Rraagwe Labane

Morutabana wa monna

PONO YA 1

(Mo phaposing ya maitiso kwa gaabo Tshegang. Go maitseboa. Tshegang le Labane ba butse dibuka tsa sekolo. Dikgetsanyana tsa dibuka di mo godimo ga tafole).

LABANE: Fa o timetse mo sekgweng Tshegang, ga go na se o ka se dirang go fitlha o bona tsela ya kwa o yang teng ka matlho.

TSHEGANG: Rona le rutilwe kwa masupatseleng go lemoga fa o leng teng. Ke go supeditse.

LABANE: Ga ke a tlhaloganya. Ntshupetse gape.

TSHEGANG: *(O naya Labane mokwatla. Labane ga a tseye tsia se a se buang. O kgatlhiwa ke ditebego tsa gagwe thata)* Labane, kana ka re fa motho a lebeletse kwa botlhaba,

kwa bophirima ke kwa ntlheng ya kwa o furaletseng
teng, gakere?

LABANE: (o tshikinya tlhogo gape) Hei! Ga ke itse gore nka reng.

TSHEGANG: Go raya go re ga o ntumele. Kgotsa ga o a reetsa.
(Tshegang o supa ka diatla a lebeletse kwa botlhaba a
hulere. Labane o keleka dipogego tsa ga Tshegang ka
botswapelo a bo a sale a itshware mo tlhogong ka diatla
jaaka motho a le mo mathateng) Jaanong go raya go re
dikhularo tsa me, ke bophirima. Molema ke bokone
mme moja ke borwa. A o a tlhaloganya jaanong Labane?
(Tshegang o a retologa, o fitlhela Labane a rototse
matlho, a atlhame) Labane, ke eng ka wena? a o a swa?

LABANE: (O tswa mo maibing a supile dikhularo tsa ga Tshegang)
Ke a swa Tshegang e bile ke a ikepala! Bophirima!
Bophirima Tshegang! Mpontshe bophirima jwa gago!

TSHEGANG: (O gagametse) Nnaare o nwa bojalwa? A Kgotsa o
dirisa diritibatsi?

LABANE: (O tsholetsa diatla) Sepe sa dilo tseo. Ke Mokeresete.

TSHEGANG: Jaanong wa re bophirima bo rileng?

LABANE: (o sunetsa, a simolola go phutholola buka. Tshegang o
mo etse tlhoko a gagametse. Morago o mo itaya mo
leragong) Ehe, bophirima bo ka fa!

TSHEGANG: (O nna fa fatshe le ene o simolola go phutholola buka a
bifetswenyana) Motho o go kopa go re o tle go mo
tlhalosetsa mmetshe, jaanong o simolola ka go bua ka
bophirima le dilo tse dingwe tse di se nang tlhaloganyo,
ga ke itse gore wa reng!

LABANE: Intshwarele tlhe Tshegang. Ga ke batle go go kgopisa.

TSHEGANG: Fa o ka bo o sa batle go nkgopisa, o kabo o sa dire

metlae e ke sa e tlhaloganyeng. (*O supa buka e e butsweng*) A reye. Ke eng se o sa se tlhaloganyeng fa?

LABANE: Bothatanyana ke Algebra.

TSHEGANG: Algebra fa kae Labane?

overall
(*Go tsena Sana a apere oborolo ya fa gae a tshotse leso. O bua ka botsalano a emetse kwa kgakajana. O biletsa Tshegang kwa thoko*)

SANA: Tshegang, ga kere o itse molao wa ga rraago ngwanaka? Ga a batle tshimanyana e go etela.

TSHEGANG: Labane? Mama, ke go tlhaloseditse gore o rometswe ke rre Sekolopata gore ke mo thuse mmetshe. Ga kere o a itse gore ke a o kgona?

SANA: Sekolopata?

TSHEGANG: Yo o re rutang mmetshe?

SANA: A mme rraago o tla tlhaloganya?

TSHEGANG: A tsamaye a ye go botsa rre Sekolopata fa a sa dumele.

(*Go utlwala go khurumololwa ga dipitsa kwa phaposing e nngwe*)

SANA: (*O rwala mabogo mo tlhogong ka go tsiboga. Morago o a iphutha, o leba Tshegang*) Buti, kana o ngwana wa ga mang ngwanaka?

other side
LABANE: Wa ga Mpuseng fa moseja fale mme mmaKobose.

not car's collar
supra
SANA: (*O rwala diatla mo tlhogong*) Ijoo-joo-jo! Mpuseng wa mmetli wa makese a baswi? Fano ke fa ga Kobose. Mong wa lelapa le ke motho wa barutegi le badumedi fela. Buti, o motho yo o rekisang diBeibele, o a utlwa ngwanaka?

LABANE: (*o ota-ota tlhogo. O tlaletswa*) Beibele mma?

KOBOSE: *(O simolola go bua a ise a tlhagelele mo phaposing. O apere sutu. O tshotse le khomphiuthara e e akgiwang ka letsogo. O tsena a tšhotlha nama)* Sana mae-waefe, nnaare ga le nne mo khitšhing fa le apeile! A Tshegang ga a ise a boe kwa sekolong, Sana? *(O ema tsimelele! Fa a bona Labane. O leba kwa tlase, o goga mowa. Morago o nyenya sa maitirelo a bo a otlololela Labane seatla sa botsalano. Sana o itshwere seledu, o atlhame. Tshegang o phuthile diatla, o kitlantse meno)* Hee, banna! Go reng le sa mpegela gore ke tla fitlhela moeng fa ke tswa tiron? Ke Kobose rra. Leina ke Bakae.

LABANE: *(Lentswe le tswa ka bothata. O amogela seatla)* Labane.

(Kobose o tšhwatlhelela seatla sa ga Labane ka sa gagwe a sa se lese. Labane a tsitlile ka ntsha ya bothoko jo a bo utlwang)

SANA: Ipolele tlhe mosimanyana wa Modimo. Bolelela rraago gore o tsamaisa di-Beibele!

KOBOSE: *(Jaaka o kare ga go diragale sepe)* ao, e bile o mosimanyana. Nna kana ka re o monna fa ke tsena mo ga me mo.

LABANE: *(Ka kutlobotlhoko)* Ke jaaka Mme Sana a bua rra. Ke Mokeresete tlhe! O ntumedisitse ke utlwile!

TSHEGANG: Rre, o bolaya Labane tlhe!

KOBOSE: *(Ka bonolo)* Tshegang morwadiake, a ga o re tsisetse sa go nwa, rakgadi?

LABANE: Tshegang, bua le rre Kobose tlhe. Go ntse.

KOBOSE: *(O tiisa lentswe)* Ema ka dilo di sele monna nta re fetse go bua pele! Le gone o iphimole dikeledi tseo! Kgotsa ke tsa go nja setshego?

SANA: Kobose go ntse tlhe ngwana o utlwile!

~~KOBOSE~~
LABANE:

(*Ka bonolo*) Ngwana? Ke na le nwgana wa mosetsana a le esi mo ntlong ya me. Ga ke go utlwe gore wa reng. O utlwile eng? Labane, o mang?

SANA: Motho yoo ke motho wa Modimo fela, Kobose tlhe. A o tla kgona go nna o ganetsa bana ba sekolo go ithuta mmetshe le Tshegang?

KOBOSE: Le nkomanyetsang Sana mosadi wa me? Ke itswela tiring jaanong ke dumedisa moeng mo ntlong ya me ka seatla. (*o tiisa seatla.*)

LABANE: (*O lelela kwa tlase*) Mme Sana nthapelele, tuu! Menwana e e fa gare e setse e robegile!

KOBOSE: Labane, kana ka re o mang ngwanaka? Ke raya ka go re tsa Beibele tsone ke maithamako fela.

TSHEGANG: (*O gaufi le go lelela kwa godimo*) Ke Labane Papa tlhe! Ke tsena nae sekolo. Rre Sekolopata o mo rometse gore ke tle go mo ruta mmetshe.

KOBOSE: Tshegang, ga ke go ganetse go ithuta rakgadi. Ke botsa Labane. Ka re, Labane o mang totatota?

LABANE: (*Ka selelo a sa kgaotse*) Ke Labane rre. Labane wa ga Mpuseng.

TSHEGANG: Mma, leletsa rre Sekolopata mogala a tle go thusa. Ke ena a rometseng Labane kwano.

KOBOSE: Yo o mo tlogelele nna yoo. Wena rre wa moeng, ke a utlwa go re wa re o Labane Mpuseng. Jaanong ke a go rapela, ntlhomamisetse go re ga o morwa wa ga motlotlegi rre Mpuseng yo o aparang diobarolo tse di sa nkgeng monate.

LABANE: Ga ke ene rre Kobose. Nna ke modumedi fela e bile fa o ka ntlogela seatla, ga nkitla ke tlhola ke bonala gape fano.

KOBOSE: Ruri! (*wa mo tlogela*) fela o se ke wa tsamaya o raya batho o re ga ke rate batho.

LABANE: (*O itshidila seatla*) Ke a leboga rre Kobose. Jaanong ke kopa tsela.

KOBOSE: Go na le dilo di le mmalwa tse ke tlhokang go di tšhotlha le wena pele ga moo. Nna fa fatshe.

LABANE: Sengwe le sengwe se o se eletsang rre Kobose. Eish! Ke utlwile!

TSHEGANG: Tlogela Labane a tsamaye Papa. Bona seatla sa gagwe se setse se ruruga.

LABANE: Se robegile Tshegang.

SANA: Ga twe se robegile? Nna ke tswa mo go tsone. Ke ne ke se yo. (*o a tswa*)

KOBOSE: Tsamaya o ye go tlhokomela dipitsa Sana. Wena rre Mpuseng a o a tlhomamisa gore ga o morwa wa ga Mpuseng wa makese a baswi?

TSHEGANG: Bua nnete Mpuseng. Ke ena rre. Labane Mpuseng. O se ke wa mo gobatsa gape tlhe!

KOBOSE: (*O emisa Labane gape go mo tlampurela ka seatla gape*) Ga kere wa bona? Le a rumulana. Kana ke sa le ke go tshwara ka lentswe le la bophokojenyana le go lemoga gore o morwa mang.

LABANE: (*Ka letshogo*) Ke kopa boitshwarelo tlhe rre Kobose. Ke a solofetsa gore ke bakile)

KOBOSE: (*Ka maitseo*) Nnyaa ga go molato. Ke tla tloga ke a amogela. Jaanong reetsa sentle.

LABANE: Ke reeditse ka tsoopedi rre Kobose.

KOBOSE: *(o ema ka dinao a ipaakanya diaparo)* Ga ke nyatse ope fa ke ntse jaana. Ke apere sutu, ga kere o morwa wa ga motlotlegi Mpuseng?

LABANE: Ee, Rre Kobose. E ntle e le tota rre Kobose.

KOBOSE: *(O supa khomphiutara)* Se ke eng?

LABANE: Khomphiutara e e akgegang rre Kobose.

KOBOSE: Fa o ntebeletse jaana, ke ka bo ke tswa kae?

LABANE: *(O mo lebelela sebaka a sena karabo. A ntse a tlhotlhora seatla sa gagwe)* Ruri ga ke itse rre Kobose. Seatla se sone se a gana. O kare nka ya sepetlele. Ke mo mathateng.

KOBOSE: Re tla fitlha foo.

TSHEGANG: Mo tlogele a tsamae tlhe rre. Kana Labane o gobetse.

KOBOSE: *(O kgalema Tshegang)* O reetse fa ke le laya Tshegang! *(O didimala sebakanyana morago o a nyenya)* Se ke se buang se botlhokwa rakgadi. O se agele mosako gore o tle o ikitse gore o wa maemo afe.

TSHEGANG: *(O tshogile)* Ee, rre.

KOBOSE: *(O nna fa fatshe)* Wena motlotlegi: Ke tswa kwa ofising. Ke dira koo. A mae-waefe ga a ke a go bolelela?

LABANE

TSHEGANG: Ke selo se ke se itseng rre Kobose. Rre Kobose ke motsamaisi wa lebenekele la diaparo.

KOBOSE: Ke kwala ka khomphiuthara, ke dirisa le internet, Laboraro mongwe mongwe ke tshwara telekhomferense le New York – o tla fitlhela go le mafaratlhatlha a thekenoloji motlotlegi! Ke rulaganya le pegelo ya ditekanyetso tsa ditšhelete tsa setlamo kgwedi le kgwedi rra. Ke Kobose yoo.

LABANE: Ee, rre Kobose.

KOBOSE: Ke raya gore, ga ke motho fela? (*O itshupa mo tlhogong*) Ke dirisa selo se, motlotlegi morwa wa ga Mpuseng. A o a mpona?

LABANE: Tlhogo rre Kobose. Ga o motho fela. Esh! Mme ke sotlegile!

KOBOSE: (*Ka bogale*) Itshoke, ga kere o monna, o itse go nketela!

LABANE: Ke ngwana rre Kobose – wa mosimanyana rre Kobose.

TSHEGANG: E bile o gobetse tlhe rre, ke a go kopa.

KOBOSE: A re fete fa pele. Mo setshwantshong se ke se go nayang sa serodumo sa me. Le wela fa kae?

LABANE: Nna rra? Ke motho fela.

KOBOSE: Ke a itse. Ke ne ke re re tlholose ka botlalo. E bile tota ke bua ke totile motlotlegi rre Mpuseng yo o go tsalang.

LABANE: Ee, ke setse ke dumetse gore ke ngwana wa gagwe. Ee, rre Kobose.

KOBOSE: (*O a nyenya*) Nte ke tsene jaana: Ke ntse ke go kaela gore ke mang ka seemo. Motlotlegi Mpuseng ene?

LABANE: O betla makese a baswi rre Kobose.

KOBOSE: A apere eng? *glove (madinga)*

LABANE: Oborolo e tala rre Kobose – le ditelafo tse khibidu.

KOBOSE: A kuelelitswe ke lerole la dipolanka le gone! Ga ke nyatse. A ga go a nna jalo morwa Mpuseng?

LABANE: Go ntse jalo rre Kobose.

(Go tsena Sana a tsholetse Kobose kopi ya kofi. Morago o keleka seatla sa ga Labane yo jaanong a supang ditlhabi le go feta)

KOBOSE: Ke a leboga *mae-waefe*.

SANA: Ngwana yo o gobetse Kobose yo. O tla tshwarwa.

LABANE: Mme Sana, ke motho fela. Ga nkake ka tshwarisa ope. E bile kana phoso ke ya me.

KOBOSE: *(Ka lenyatso)* E bile kgang ya me e tloga e ya bofelong kana. *(o supa Mpuseng)* Fa pele ga gago Sana: Ngwana yo jaanong o itse maemo a gagwe. A kgotsa ke a fosa rre Mpuseng?

LABANE: O tla intshwerela. Ga ke a tlhaloganya sentle rre Kobose.

KOBOSE: Ehe. Fa ke ntse jaana ke apere jaana; ke bapile le setshwantsho sa me sa kwa ofising, go le mafaratlhatlha a thekenoloji, ga ke re wa ntlhaloganya gore ke lebile kae?

LABANE: Ee, rre Kobose. Kwa bophirima rre Kobose.

KOBOSE: A o a tsenwa jaanong.

LABANE: Intshwarele rre Kobose.

KOBOSE: Go siame. Jaanong gee, ntseye ka setshwantsho sa me, o tseye se sa motlotlegi rre Mpuseng yo o go tsalang. Kana o apere jang?

LABANE: Obarolo e tala rre Kobose.

KOBOSE: A ga e ya tlala lerole ngwana wa ga motlotlegi?

LABANE: E lerole thata rre Kobose.

KOBOSE: *(O kare o utlwile botlhoko)* Kana le le sa nkgeng monate le gona. Mo godimo ga moo, a iphapile sefatlhego ka letsela, e le fa a kgotse lerole, o!

LABANE: Go ntse jalo rre Kobose.

KOBOSE: Jaanong, ka tlotlo le lerato: fa o re tsaya jalo le motlotlegi rraago, o re baya mo sekaleng, motho fela ke mang?

LABANE: (*Ka ditlhabi tse di tseneletseng*) Ee, rre Kobose. Motlotlegi rraago rre Kobose.

KOBOSE: (*o galefile mo go maswe*) Motlotlegi rraago mang? Akanya sentle?

SANA: Ngwana o dumalana le wena tlhe rra. O theletswe ke leleme fela.

KOBOSE: O tla ipuelelela, o na le molomo.

LABANE: Intshwarele rre Kobose. Rre Mpuseng ke ene motho fela.

KOBOSE: (*ka bonolo*) Ahaa! Kana ga ke a katela ope mafoko mo ganong. (*Go Tshegang*) Rakgadi, ke go boleetse gantsi ngwanaka gore ga re batho fela.

TSHEGANG: O se ke wa boeletsa gape tlhe rre. Ke a itse. Kana ke setse ke tlhalositse gore Labane o ne a tsile fano gore ke mo rute mmetshe.

KOBOSE: Ke tshwanelo gore ke go laye rakgadi. Ga re lekane re se meno. (*o supa Labane*) Ngwana yo ke mo ratang yo, o tswa kwa lelapeng le le sa lekaneng le la me. A ga re a utlwana jalo morwa Mpuseng?

LABANE: Go ntse jalo rre Kobose.

KOBOSE: (*O supa Tshegang*) Jaanong ke go raya ke re, o ikitse gore o morwadia Kobose. O tlwaelane le malapa a ka se keng a re tllhabisa ditlhong ka diobarolo. Ga ke bue jalo go sotla.

LABANE: Ee, rre Kobose.

KOBOSE: (*O galefela Labane*) Ga ke bue le wena ke bua le ngwanake. (*O leba Tsheganga ka bonolo*) Rakgadi, fa o tlwaetse ba ba ntseng jaana, o tsoga o nyetswe kwa mabokosong a baswi. *she gare but your*

TSHEGANG: (*O tsholola dikeledi*) Ga nkitla ke nyalwa Papa.

KOBOSE: Kana fa o rialo, o raya go re ga o kitla o nyalwa ke bo-e seng-mang, rakgadi. O se ke! Re batho ba madi a a utlwanang le batho ba e keteng ba fa! (*o isa seatla kwa godimo a bo a lebelela Labane*) E seng ba re ba lebelelang kwa tlase motlotlegi.

LABANE: (*O mo ditlhabing*) Bagolo tlhe nthapeleleng. O ka re ke tla tloga ke idibala! *Amph*

SANA: (*O khubama ka mangole fa pele ga Kobose*) Kobose monna wa me, ngwana yo o utlwile ke a kopa.

KOBOSE: Jaanong ke eng *mae-waefe*? Mofuta wa batho ba ba ntseng jaana ga o ke o utlwa botlhoko.

SANA: Tlogela ngwana wa batho a tsamaye Kobose. E seng jalo go tla tswa nna mo ntlong e.

TSHEGANG: Le nna Mama. Labane le ene ke motho.

KOBOSE: Le wena tota rakgadi!

TSHEGANG: Ee, Papa. Kobose o na le tshwanelo ya gore a seke a sotliwa jaana.

KOBOSE: Fa go bua wena jalo rakgadi, ga ke na wa gaetsho. (*O supa kgoro*) Motlotlegi morwa Mpuseng, taboga thata. Tsela tshweu! *- o belaps eng. airplane gosh*

(*Labane o betsegela kwa ntle; Tshegang o mo sala morago*)

PONO YA 2

(Ke maitseboa. Kobose le Sana ba mo phaposing ya maitiso ba fetsa go bogela dikgang mo thelebišeneng. Sana o mo diaparong tsa go robala. Kobose o apere sutu e nngwe e bile o baakanya thai jaaka motho a sa ntse a tla eta)

SANA: Ke batho ba mofuta mang ba go tweng ke di-artisan Kobose? Ga twe ba ya kae?

KOBOSE: *(Ka lenyatso. A ntse a feleletsa go apara)* Bathonyana ba ba betlang dipompo tsa metsi; di-boelara, ba bangwe ba bidiwa *fitters and turners* jalo le jalo. Ke apere jang? Sekolopata o ntse a leditse mogala a re o tla kwano. *o apere sutu e nngwe ka mone sekolopata a re o mo tlang.*

SANA: O ka bo o sa apara sutu e nngwe mo bosigong bo.

KOBOSE: Ga ke motho fela. Sekolopata o tshwanetse go itse jalo.

SANA: O ka re motho o go lebetse. Kobose, jaanong batho ba, ga twe ba ya go dira eng kwa Beijing? Go ntse go buiwa ka bone mo thelebišeneng.

KOBOSE: Ke ba bone. Ba a ikutlwisa go tsena mo sefofaneng.

(Go kokota Lephodisa le setswe morago ke Mpuseng a na le Sekolopata, Tshegang le Labane. Seatla sa ga Labane se faphilwe gone se robegile. Mpuseng o apere sutu e ntle, o tshotse selula e e tlhotlhwaga godimo mo seatleng.)

KOBOSE: *(O gagametse)* Bagaetsho, fa le tsile ka makatlanamane jaana, le begang? Nnang fa fatshe.

LEPHODISA: Ga re nne rre Kobose. Ngwana ke o o gobetse. O tswa go alafiwa kwa tleliniking mme ga tlhomamisiwa fa a seatla sa gagwe se robegile.

- KOBOSE: (*Ka go tsiboga*) Ga ke tlhaloganye.
- MPUSENG: Nta go tlhalose nna jaaka rraago ngwana. Dumela rre Kobose.
- KOBOSE: (*O tiisitse pelo*) Dumela rre Mpuseng. Dumela ngwana wa kgosi. A apere sutu. Ee, bana ba ke ba rona. Kana re ba tshwaraganetse.
- MPUSENG: Ke amogetse mogala wa tshoganyetso ke setse ke tla tloga ke palama go ya China ke le kwa boemela fofaneng jwa Johannesburg.
- KOBOSE: (*O inamisa tlhogo. O iphorogotlha diatla*) Ee, rre Mpuseng.
- MPUSENG: E le fa rre Sekolopata a nkitsise go re morwaake fa, o robakakilwe dithwe ke motho a tshwana le wena.
- KOBOSE: Ke maswabi go utlwa jalo rre Mpuseng.
- MPUSENG: Le nna rra.
- KOBOSE: Ee, rre Mpuseng. (*O gadimela kwa go Sekolopata*) Ke a go leboga morutabana Sekolopata.
- SEKOLOPATA: (*O leba Tshegang*) Le nna ke rata go leboga yo morwadio rre Kobose. Fa e kabo e se ene go ntlaleela gore Labane o ketekilwe ...
- MPUSENG: Go kabo go ile fela jalo!
- KOBOSE: Ee, rre Mpuseng.
- SEKOLOPATA: Jaaka o itse rre Kobose ke le morutabana ke tshwaragane gape le mofama wa ditshwanelo tsa bana wa bosetšhaba.
- KOBOSE: (*O nyenya a ntse a itaanya diatla jaaka motho a rapela*) Kana ke one o o neng wa nkopa gore ke o

tsenele motlotlegi Sekolopata. Ke sa ntse ke tla.

SEKOLPPATA: Go ka nna molemo. (*O leba Lephodisa*) Jaanong, morago ga go isa yo Labane kwa tleliniking ra bo re ya go tlhatlhela kgetse ya go sotla ngwana kwa go ba molao.

TSHEGANG: Le nna ke sotlegile mo moweng Papa.

LEPHODISA: (*O ntsha ditshipi go bofa Kobose*) Ke a go bofa jaanong rre Bakae Kobose ke go tshwarela go keteka Labane Mpuseng. O na le tshwanelo ya go bua kgotsa go didimala le go batla thuso ya semolao; sengwe le sengwe se o se buang se tla dirisiwa mo tshekong kgatlhanong le wena.

MPUSENG: Rre Lephodisa, ke latlhegetswe ke madi a le mantsi ka ntlha ya go busiwa kwa boemelafofaneng.

SEKOLOPATA: Nte a fetse rre Kobose. Le gale bolelela nna.

MPUSENG: Ka ntlha ya go siilwa ke sefofane, ke fetilwe ke tšhono ya go kopana le baemedi ba mmuso wa China kwa Beijing ka Labobedi.

SEKOLOPATA: O batla eng mo bathong ba mmuso rre Mpuseng o le moitseanape wa go betla fela?

MPUSENG: Mo dingwageng tse tharo tse di fetileng ke ntse ke tshwaragane le go dira dipatlisiso tsa go bopa mofuta wa lekase le le dirang gore setopo se se ke sa bo sa senyega ka gope.

SEKOLOPATA: Ruri!

MPUSENG: Ke na le mathaka a mangwe, re batlhano. Re baitseanape ba dithuto tse di farologaneng mo mefameng ya di-artisans. Jaanong re diegisitswe ke bothata jo.

(Botlhe ba bogela Kobose a tswa le Lephodisa. Sana le Tshegang ba a tshwarana, ba gomotsana ka selemo. Mpuseng le rraagwe ba a lebana, ba fana diatla. Sekolopata o ba lebeletse a ntse a ota-ota tlhogo)

Dipotso

Araba dipotso tse di latelang go supa gore o tlhalogantse le go ithuta sengwe go tswa mo terameng e o sa tswang go e buisa.

1. Fa go twe Sana o ne a rwala diatla mo tlhogong, go kaiwa eng?
2. Tlhagisa mabaka a a seng ka fa tlase ga a mabedi a a go bontshang go re Kobose o ne a amogetse Labane kgotsa nnyaa.
3. Batlisisa go re ditshiamelo tsa botho tsa ga Tshegang le tsa ga Labane di gatakilwe jang mo terameng yotlhe.
4. Ditshiamelo tsa botho di tsamaelana le maikarabelo. Ke maikarabelo afe a a diragadiwang ke badiragatsi ba o bonang ba sotlile ba bangwe?
5. Kwala kganyana e e sa feteng tsebe e le nngwe go sobokanya ditiragalo tsa terama e e fa godimo.
6. Fa e le Kobose le Mpuseng, o ka itlhophela go nna mo maemong a ofe wa bone? Goreng, tlhalosa.
7. Mpuseng o ne a ya go dira eng kwa Beijing?
8. Ke modiragatsi ofe mo terameng e e fa godimo yo o tlhalosiwang botoka ke seane se se reng, 'o se bone thola borethe teng ga yone go a baba'? Tlhalosa mabaka a gago.
9. Kgaolo ya bo-18 ya Moalotheo wa Repaboliki ya Afrika Borwa e bua ka ga Ditshwanelo tsa Bana. Kwala di le tlhano tsa Ditshwanelo tse mme o bapise nngwe le nngwe ya tsone le maikarabelo a yo o amogedisiwang tshwanelo e nngwe le e nngwe e o e tlhagisitseng.
10. Tlhagisa mefuta e ka nna metlhano ya ditiro tsa lekala la bo-artisan tse motho a ka di ithutelang.

TERAMA

2

GABEDI

BADIRAGATSI

<i>Opang Serobe</i>	<i>Rre wa lelapa</i>
<i>Mmiki</i>	<i>Mosadi wa gagwe</i>
<i>Gabedi Serobe</i>	<i>Morwa</i>
<i>Sputnik</i>	<i>Rre (Ke thaka ya ga Opang)</i>
<i>Manana</i>	<i>Mosetsana (O mogolo mo go Gabedi).</i>
<i>Zoba</i>	<i>O lekana le Gabedi</i>

(Mo mosong mo khitsning/segotlong kwa lelaping la ga Serobe. Gabedi o ipaakanyetsa go ya kwa sekolong. O setse a apere diaparo tsa sekolo. O tshotse sephuthelwana sa papmpiri. O leba kwa le kwa, a sa ^{reag leci} nhlisega. O ntsha borukhu jwa bokhathe. O apola jwa sekolo a bo a apara bokhathe, a bo a boela a apara ba sekolo mo godimo. O phuruphutsha dikgwatlha tsa borukhu jwa sekolo jaaka motho a latlhegetswe ke se se botlhokwa thata. Kgabagare o apola gape, o a bo phuruputsha mme o ntsha bukana ya banka mo go yone. O ntsha pene, o kwala tšheke mo letlhareng le le kwa tlase-tlase, o a le gagola. Fa a tla tloga a fetsa, Mmiki o tsena a setse a tshotse kgetsana ya madi. Gabedi o tlola ka letshogo a bo a tsenya bukana ya tšheke mo mafatlheng. O itharabologela ka bonako mme o fetola go tlola ga gagwe jaaka go dira masupatsela, a ntse a nyenya ka boferefere.)

GABEDI: Hei! O batlile o ntshosa Mamzo!

MMIKI: O se ka wa mpitsa Mamzo, wena Gabedi. Kana ke

mmaago. Le gona o itse leina la me, ke Mmiki! O kwala eng foo o kare wa ikutswa jaana?

GABEDI: *(o katela letlhare la tšheke mo kgetsaneng ya dibuka. Bukana ya teng yone o e fitlha mo mafatlheng)* Dilo tsa sekolo Mamzo. E bile o se ke wa ngakgamalela jaaka e kete ke nonne jaana. Ke tlhatlhagantse ka borukhu jo ke tabogang ka jone. Diau o kae?

MMIKI: O sa ntse a tlhapa. Mariga a ngwaga o a gaketse. Kwa sekolong se ke rutang kwa go sone, mathata fela. Bana ba bantsi ga ba na diaparo tse di bothito.

GABEDI: Le kwa go rona Mamzo. Bana ba ba tlhokang ba bantsi. Re tshwanetse gore re itsose, re ba thuse.

MMIKI: *(O buela kwa tlase)* Ke batla go bua le wena pele o tsamaya, Gabedi.

GABEDI: *(O rotola matlho)* E be e le eng jaanong?

MMIKI: Ke letse ke bone tsala ya gago Zoba a feta ka tsela a apere baki ya ga rraago.

GABEDI: Zoba? Zoba, Zoba, Mamzo? Ao!

MMIKI: Zoba. A re o e rekile mo go wena Gabedi ngwanaka? Ke eng o dira jaana?

GABEDI: Nna? Batho ba a nkgapeletsa dilo. Ke itsenela sekolo sa me, ke ratiwa ke batho, ga ke tshwenye ope. A o a mo dumela jaanong Mamzo?

MMIKI: O se ke wa buela kwa godimo. Nka tlhoka go mo dumela jang e le dilo tse o agang o di dira?

GABEDI: Papa ene a reng ka selo se jaanong? Nka se ke ka gakgamala fa a ka re ke legodu. Golo fa o ka re ga se mo gae fa. Le mpopela kgomo ya mmopa.

MMIKI: O se ke wa tsosa modumo ka go re ke batla go go thusa. Rraago ga a ise a lemoge gore ga e yo Gabedi.

GABEDI: *(A okobetse maikutlo)* Ehe! Tota ke tshwanelo. Jaanong o ne o reng Mamzo?

MMIKI: Zoba a re o mmusetse diranta tsa gagwe di le makgolamabedi. O tla e busa. Dira jalo pele rraago a lemoga ngwanaka. Nna ke ipatlela kagiso fela.

GABEDI: *(O gamaregile)* Ahee banna!

MMIKI: Diranta di le makgolamabedi Gabedi. A o tla nthaya o re o di jele ka letsatsi le le lengwe?

GABEDI: Ga se letsatsi! Kana ga le mphe tšhelete e e lekaneng. Ke tla phela ka eng? O kare ga se nna ngwana wa mosimane ke le nosi.

MMIKI: *(O ntsha tšhelete mo sekgwamemg a ntse a tshikinya tlhogo)* Re go fa tšhelete e ntsi e le tota. Ke sa ntse ke sa tlholaganye gore diranta di le lesomepedi tse re di go nayang go di ja letsatsi le letsatsi, o dira eng ka tsone.

GABEDI: Ga di lekane. Kana ke godile jaanong – e bile dijo di a tura kwa sekolong kwa.

MMIKI: *(O mo naya tšhelete ya matlhare)* Tšhelete e ke ne ke tshwanetse go ya go fokotsa molato wa metsi ka yone. Re na le dikgwedi tse nne re sa duele. E neye Zoba. O mo laele gore a buse baki ya ga Opang a ise a lemoge gore ga e yo.

GABEDI: Ke tla tla le yone maitseboa fa ke tswa sekolong. Ke siiwa ke nako. *(o tsaya kgetsana ya dibuka fa fatshe. Bukana ya ditšheke e wela fa fatshe. O e sela ka bonako a bo a e baya mo tafoleng)*

MMIKI: Gabedi! Selo se ke tšheke ya ga rraago se!

GABEDI: Ga kere wa bona gore dilo tse di ntsenyang mo mathateng ke eng Mamzo?

MMIKI: *(O rwala diatla mo tlhogong)* Nnaare Gabedi ngwanaka ke tla bona ke rileng ka wena? Maloba o utswitse jeresi ya ga kgaitradio Selina a e anegile, wa tsaya selula ya ga Phiri, e le jaanong re sa ntseng re e seka ...

GABEDI: *(O tsholetsa seatla go didimatsa Mmiki)* Motsadi, nte ke go tlhalosetse.

MMIKI: Ga go na tlhaloso ya sepe. Go reng o ineeletse bogodu jaana Gabedi? Ke eng se se kalo se o tshelang ka sone go re o fetse o utswa le ka fa gae tota?

GABEDI: O a go re ga ke na lesego! Bona, fela. Jaanong ga twe ke molato fa ke setse tšheke ya ga Diau fa fatshe.

MMIKI: Ga o a e sela Gabedi. O ne o e fitlhile mo mafatlheng ngwanaka! Ke go bone.

GABEDI: *(O tshikinya tlhogo, itlhomodisa pelo)* Mamzo, nte ke go tlhalosetse. Fa o ka mpha sebaka ka tlholosa, o tla bona gore ke tota ke le Mosamarea e le ruri.

(Go tsena Opang. O apere diaparo tsa bosigo. Mmiki o fularela tšheke gore Opang a seke a e bona. Gabedi o nnetse go nyenyaka boferefere)

MMIKI: *(O leka go timatimetsa kgang)* Ke ne ke sa ntse ke gakololana le morwao Opang. Ee, rra. A o jele?

OPANG: Le tsositse modumo. Ga ke kgone le go utlwa dikgang mo rading. A ga o ise o bone bukana ya me ya ditšheke Mmiki mosadi wa me? Ke e itheile ka re ke e tsentse mo kgwatlheng ya baki. Ga e yo.

(Gabedi o isa matlho kwa le kwa)

MMIKI: Gabedi a ka araba.

- OPANG: Motho yo, kana o a senya yo! A ka arabela tšheke ya me jang?
- GABEDI: (*Ka go itshepa. O phamola tšheke o e tsholeletsa kwa godimo*) Diau, waitse o a tsofala!
- OPANG: E tswa kae ka gore e ne le mo go e nngwe ya dibaki tsa me?
- GABEDI: Ga ke itse! Nna ke ne ke itshwaretswe ke malanyana fela fa ke tsoga mo mosong. Ka bona gore nnyaa, tlholego e a mpitsa ...
- OPANG: O e tsere kae monna Gabedi?
- GABEDI: Ga ke re ke a go tlhalosetsa Papa! Ke fa ke re, pharagatlha! mo ntlwaneng. A! Fa ke leba fa fatshe, bukana ya banka ke e – e kwadilwe Opang Serobe!
- OPANG: (*O ngwanya tlhogo a leka go ikgakolola*) a mme ke kile ka ya koo bagaetsho?
- GABEDI: Ga ke itse. Jaanong nna ke fa ke bona gore, Gabedi, selo se ke bukana ya ditšhelete ya ga Diau, tse a di direlang ka bothata. Le fa e bile ba sa batle go lebala diphoso tsa gago tsa bogologolo, ngwana wa batho, e sele. Jaanong ke e.
- OPANG: Tlisa kwano. (*O tsaya bukana mo go Gabedi*) Ke sa ntse ke sa tlhaloganye gore e fitlhile jang koo.
- MMIKI: Gongwe o dirwa ke gore o na le ditiro tse dintsi rraabo.
- OPANG: Go ka nna ga nna jalo. Go lebala go beilwe kana.
- GABEDI: Ga ke re o a bona? Fa e kabo e le nna ke dirileng phoso, go kabo go twe ke ikope maitshwarelo. Ke setse bukana ya ditšheke ka e busetsa mong wa yone. Ga go na ope yo o reng, Gabedi, ke a leboga.

- OPANG: Re tla go tshepa jang Gabedi o tlhola o re senyeditse? (*O sekaseka moaparo wa ga Gabedi.*)
- GABEDI: O a utlwa jaanong Papa? O simolola dilo tse di fetileng. (*O simolola go tswa.*)
- OPANG: Tlaya kwano Gabedi.
- GABEDI: (*o ema ka gangwe*) Ke dirile eng jaanong?
- OPANG: O apere eng ka fa teng ga junifomo?
- GABEDI: Sepe Papa. Nka ikana ka Mme.
- MMIKI: O se ke wa bo wa dira motlholo oo. Opang, a ke o nne o bua nnete! Ga ke re o ntheile wa re o apere borukhu jo o tabogang ka jone?
- GABEDI: Ee, Mamzo. Ke bone mme ga se bone. Ke borokhu fela. Ke itlhaganetse. (*O betsegela kwa ntle. Batsadi ba lebana mo matlhong*)

PONO YA 2

(*Motshegare kwa bareng ya ga Sputnik. Sputnik o mo lemati borekerisetsong. Go na le bašwa ba le mmalwa ba go bonalang ba sa tsene sekolo kgotsa go dira. Bangwe ba a bina, ba a nwa, ba a goga. Zoba o ntse le Manana mo tafoleng, a apere baki ya ga Opang ba tšhotlha borekhu mmogo. Go tsena Zoba, a sa ntse a apere diaparo tsa sekolo a tšhotse kgetsanyana ya dibuka le diphuthelwana tse di tsentseng diaparo tse dintšhwa. O ya kwa tafoleng ya ga Zoba morago ga go fetola motsamo wa gagwe, jaanong o tsamaya a kokoroga. Sputnik o tswa mo khaonthareng go ya kwa go ena.*)

- ZOBA: (*O ema ka dinao*) Gabs! Nna fa fatshe. Ke sebaka re go emetse. (*O mo itsese Manana*) Ga ke re o itse Manana?

GABEDI: (*A betile kotswana. Ka makgakga*) Ke a mo itse. Ga a batle go ja tšhelete ya me mosadi yo.

MANANA: (*Ka ditlhong*) O raya jang Gabedi bathong? (*O Kgwa borekhu o simolola go mina gangwe le gape jaaka molwetse*)

GABEDI: Gabs! Ba mpitsa Gabs. La Gabedi ke la kwa gae.

SPUTNIK: Gabs, a nka go bona fa thoko fa? (*Gabedi le Sputnik ba emela kwa thoko. Fa ba ntse ba bua, Gabedi o ntsha tšheke mo kgwatlheng ya borukhu, o a e akga*) Ke go boleletse gantsi gore o seke wa tlhola o tla go ntsha letsapa o apere diaparo tsa bana ba sekolo Gabs. Ke eng o dira jaana?

GABEDI: O tla intshwarela. Ke go re ke na le dilo di le dintsi mo tlhogong. (*O tshwarisa Spuniki tšheke. O bula bula diphuthelwana tsa diaparo*) O tla ntshwarella jaana. Ke tla tloga ke kopa go dirisa ofisi ya gago gore ke tswe mo diaparong tse tsa bokgoba. — *o slave y*

SPUTNIK: (*O lebelela tšheke ka botswapelo a itatswa molomo*) E re ka Mmemmago! Ke ya me, ga ke re? (*O mo phophotha legetla*) A ke e itsele?

GABEDI: (*Ka makgakga*) Tšheke ga e tsamaisiwe jalo rre Sputnik. Ke ya me.

SPUTNIK: (*Ka maitseo tota*) Motho yo o go tshwarang, ke nna. Kana ke ne ke raya go re ka o le Tito Mboweni, ntheye o re, Sputnik setlatla ke wena, bothata ke jo ...!

GABEDI: (*O mo tsena ganong a itshegela monate*) Ke a go utlwa rre Sputnik. Ke jaaka o tlhola o bua. Tšheke e, e tlhoka go fetolelwa mo tšheleteng e e tshelang. Dira jalo rre Sputnik.

SPUTNIK: Ke tla dira sengwe le sengwe se o se eletsang Gabs. *(O keleka tšheke)* Ke makgolarobedi? Ga ke re re dirisana ka diphesente di le somamatlhano mo go wena di le somamatlhano mo go nna?

GABEDI: *(A lebeletse ntlheng ya ga Manana)* Diphesente di le somamatlhano ka fa le ka fa. Dira ka bonako rre Sputnik. Mosadi yole o nkemetse.

SPUTNIK: Ke dira jalo. E bile kana ke go reetse ka re o seke wa tlhola o mpitsa rre. Kana ke wena o tlišang kgwebo mo go nna. Le fa e bile ke godile o ka nna wa nthaya wa re, Sputnik lebelela kwa ke go rage marago. Yo o tlišang tšhelete mo kgwebong ya me, ke kgosi.

GABEDI: Mafoko a gago a bofelo a mantle.

SPUTNIK: E bile fa go na le sengwe se o se batlang, o emise monwana fela. O tla mpona ke tla ke tabogile!

(Sputnik o tsamaya ka tšheke. Gabedi o ya kwa tafoleng ya boZoba a nganka ka boikgogomoso. Zoba le Manana ba ema ka dinao go fitlha a nna fa fatshe.)

GABEDI: *(O leba Manana, a ntshitse sehuba)* O ne o ka eletsa go re jela eng Manana? O seke wa tlhabiwa ke ditlhong. Fa gongwe batho ga ba dumele fa ke ba raya ke re bothata ba tšhelete ke gore nka e dirisa jang. Mme le kae?

MANANA: *(O tšhona)* Ke teng Gabedi. Ga ke batle sepe.

GABEDI: Ga o batle sepe sa go nwa kgotsa sa go ja?

ZOBA: Manana ga a ikutlwe sentle Gabs.

GABEDI: *(O phatlhalatsa diatla)* Mme ga a bue. Ga ke re re ka nna ra hira koloi go mo isa mo tleliniking mo le – gongwe le gongwe fela. Kgotsa ra bitsa Ngaka ya tla fa, ra e duela.

ZOBA: Ga ke re o a utlwa Manana?

- MANANA: Ke a utlwa mme ga ke utlwe. A e kare motho a mpona gore ke a lwala a raya nna a re ga ke bue? Ene a reng? Le gone ga se bolwetse jwa mmele fela jo bo dirang gore motho a seke a ikutlwa monate.
- GABEDI: Mosadi yo o bua tlhaloganyo Zoba. Ke kopile Sputnik tšheke go re a e mphetolele. Re tla bua. (*O leba Zoba*) Tsala, go na le mathatanyana ka baki e?
- ZOBA: O seke wa tla go ntlontlolola fa pele ga batho? Baki e ke ya me.
- MANANA: Ga twe ke eng ka baki ya gago e ke e ratang thata jaana Zoba?
- ZOBA: Ke rekile baki e mo mothakeng yo a se na go nthaya a re malomaagwe o a di ntsha, jaanong utlwa gore a reng?
- MANANA: O di ntsha jang?
- GABEDI: Tlogelang dilo tseo ditsala. Le batla go ja eng kgotsa go nwa eng?
- ZOBA: Ke wena o simolotseng.
- GABEDI: Mme ke utlwa ke se monate fa o re malome o ntsha dibaki.
- MANANA: Kana fa le re o ntsha dibaki, le raya jang?
- GABEDI: O na le go loga ^{plans} maano gore di mo tsene mo diatleng. Ke mogwebi, ga a utswetse ope.
- ZOBA: O di utswa kwa a dirang teng. A re bueng nnete e e senang bana ba phefo.
- GABEDI: Jaanong o ntlhabisa ditlhong fa pele ga mosadi yo Zoba. Hei! A re emele fa thoko re ipue jaaka banna.
- ZOBA: Jaanong le ntlogela fela? Gabs tšhelete e kae ke reke sengwe, ao!

- GABEDI: *(O emisa morwana go bitsa Sputnik.)* Sputnik, fofela kwano! *(O leba Zoba le Manana ka boikgantsho)* Ke itumela fa o itherolotse go ja tšhelele ya me Manana.
- ZOBA: O kabo o sa bitse rre Sputnik ka lenyatso jalo Gabedi.
- GABEDI: Tšhelete Zoba! Fa o se na tšhelete o selo fela. Sputnik ke ene a ntheileng a rialo. O mmotse!
- SPUTNIK: *(O tlhaga a phukaladitse diatla jaaka o kareo o a fofa, e le go kgatlha Gabedi. O tshotse le tšhelete ya matlhare mo seatleng)* Gabs, a o bone gore ga ke a senya sebaka?
- GABEDI: O boletse go re o tla tla o fofa. Tsisetsa mosadi yo sengwe le sengwe se a se batlang. Ke sa ntse ke batla go bua le monna yole. *(O gotlholo segolo)*.
- SPUTNIK: *(O mo supa ka se se tshotseng tšhelete)* More yo ke buang ka one ke o. A kgotsa o ne o batla gore re ye go o kgaogana kwa ofising ya me Gabs?
- GABEDI: *(A gateletse)* Teng fa. Teng fa Sputnik. Gore batho ba bone. A kgotsa go phoso gore batho ba bone tšhelete ya me? Ke botsa fela.
- SPUTNIK: Ke ya gago. Dira se o batlang go se dira ka yona.
- GABEDI: Ke mafoko a motho yo mogolo ao. Ke ntse ke ba bolelela go re o nthutile gore fa o rekela motho mo kgwebong ya gagwe, o tshwanetse a itse gore o ja ka wena.
- SPUTNIK: *(O simolola go balela seabe sa ga Gabedi fa pele ga gagwe)* Ee, go ne go ntse jalo. Gabs, tšheke e le ke diranta di le dikete tse pedi monngwame.
- GABEDI: Go itse nna. Mphe diphesente tsa me di le somamatlhano o tseye morokotso wa gago. *(O supa Manana)* Dira ka bonako gore o tle o diragatse thato ya mohumagadi yo wa kwa Sheba.

SPUTNIK: Ke e tla kwa go wena mma fa ke fetsa fa. Gabs, mme le wena ke ne ke tshitsinya gore o apole diaparo tsa sekolo.

GABEDI: Ee, ke tle ke lebege jaaka motho.

(Ba fetsa go kgaogana tšhelete. Gabedi le Zoba ba emela kwa thoko go bua ka baki. Sputnik le Manana ba sala fa tafoleng)

MANANA: Nna ga ke ise ke re ke batla dijo rre Sputnik.

SPUTNIK: Kana mothaka yo le a re o bitsa sengwe le sengwe Manana. O nne botlhale. Ka kwa morago ka kwa, go na le sengwe le sengwe.

MANANA: O na le *Coke*?

SPUTNIK: Yone e teng. E e kana kang? 450 ml, 750ml? Le ya dilitara tse pedi e teng.

MANANA: Ao, rre Sputnik. *Cocaine*?

SPUTNIK: Nnyaa, nnyaa, nnyaa! Foo ga ke fitlhe. Dilo tseo ke di tshaba tota di sentse setšhaba.

MANANA: *(O ema ka dinao a tshosetsa go tsamaya)* O mogwebi wa mofuta mang?

SPUTNIK: Nna fa fatshe Manana o nkutlwe pele. Kana ka fa morago ka fale, ke na le difešhene tsotlhe tsa makgarejana.

MANANA: Ga ke na tšhelete.

SPUTNIK: Mothaka yo le a re sengwe le sengwe se o se batlang. Golo ka fa le ke rwele dilo tsa kwa gae – tsa kwa moseja – tse o ka se keng wa di bona gope mono. Tlhalefa!

MANANA: O ne a sa re ke reke diaparo.

SPUTNIK: *(O mo emisa a mo neneketsa)* Tlaya le nna kwa setorong o itlhophele. Ramamina ke mo tsentse ka fa. *(O itaya seatla mo go se sengwe)* O tla duela.

(Sputnik le Manana ba a tikela. Zoba le Gabedi ba tlhaga ba tshwarane ka matheka, ba fana diatla pele ba nna fa fatshe)

ZOBA: Jaanong re bonala jaaka batho ba ba nang le tlhaloganyo. Pelo ya me e batlile e nna botlhoko kgantele. O batlile o ntlontlolola fa pele ga Manana.

GABEDI: *(O mo phophotha legetla)* O seke wa tshwenyega ka baki eo. Ga go na bothata. Ke tla wa ka bone. Ke a itse gore ke tla dira jang.

ZOBA: Kana ke itse o le motho yo o ntseng jalo. Fela ke sa ntse ke re, "ntshwarise" diranta tseo tse di makgolamabedi ke tla di go busetsa e le makgolo a le kana ... *(O mo supetsa menwana e le mene. Gabedi o lebelela sebaka ka tidimalo)* Ga ke re wa ipeela?

GABEDI: *(O dumela ka tlhogo)* Ee, motho yo o nang le tlhaloganyo ya go gweba o tshwanetse go lekelela dilo.

ZOBA: *(O mo fa seatla)* Go ntse jalo. Ga o wa, o we monna!

GABEDI: *(O mmalela makgolamabedi a diranta)* Go raya gore ga e bowa e tlaabo e oketsegile gabedi.

(Go tlhagelela Sputnik le Manana. Manana o apere diaparo tse dintšhwa tsa boleng jo bo kwa godimo. Sputnik o mo tshwere jaaka monyadi o mo opelela pina ya lenyalo. Gabedi le Zoba ba ba bogela ka kgatlhego e kgolo. Ba opela Manana diatla. Bangwe ba letsa melodi)

SPUTNIK: Ke ne nka swaba tota fa le ne le ka se opele Manana diatla. Gabedi, o nnetseng fa fatshe setlogolo? Kana ke tshwareletse wena fa!

(Gabedi o a itlhaganela, o tsaya seatla sa ga Manana go fitlha ba nna fa fatshe)

GABEDI: Sputnik, ga ke tlhaloganye gore go diragala eng fela go go ntle e bile go monate. *(O keleka Manana ka kgatlhego)* Ka re mohumagadi wa kwa Sheba!

MANANA: Ke a leboga Gabedi.

GABEDI: Ke bua nnete kana fa ke re o montle mo go maswe.

MANANA: Nnyaa ke raya ka go nthekela diaparo tse. Di dintle tota. Le wena ke a go leboga rre Sputnik ka go di ntlhophela.

GABEDI: *(O bonala a gakgametse)* Ehe! Diaparo? Sputnik ... jaanong?

SPUTNIK: *(O menne phatlha)* O se ke wa ntira setlatla Gabedi. Ga ke re o reetse Manana wa re a itlhophele sengwe le sengwe se a se batlang.

MANANA: Go a thusa go itsane le batho ba ba itsholetseng jaaka Gabs jaana.

GABEDI: Ke ne ke sa batle go reka diaparo jaanong mme le gale ... *(O goletsa magetla ka go itlhoboga)* Jaanong ke tla re ke bokae wena Sputnik?

SPUTNIK: Sputnik ke mang mosimane? Ke molekane wa ga rrago. Tsisa makgolamarataro.

GABEDI: *(O tomoga mo setilong jaaka e kete o lomilwe ke notshe)* Ke tla e tsaya kae? Kana go raya gore ke tla sala fela ka di le makgolamane mo seketeng.

SPUTNIK: *(O ithiba ditsebe)* Ga ke a utlwa sepe! *(O mo supa ka monwana)* Tlisa tšhelete ya me mosimane ke ise ke go betse!

GABEDI: *(O ntsha tšhelete mo dikgwatlheng)* Zoba, o tla

tshwanelwa ke go mpusetsa makgolamabedi a ke a go adimileng ao.

ZOBA: *(O mo leba ka bogale)* O ijetse! Jaaka leng ke kile ka adimisana ditšhelete nao. *(O tshwara Manana ka seatla, ba tswa ba a tsamaya)*

SPUTNIK: *(O kuka Gabedi ka dikgoka o mo kgwakgwaeletsa kwa mojakong. Ba ba itisitseng ba a tshega)* A reye koo. O ithaya o re o emetse mang fa!

GABEDI: *(O lelela kwa godimo)* Rre Sputnik, mphe sebaka pele ke tseye dithotonyana tsa me ke a rapela! Mphe sebaka tlhe!

(Zoba le Manana ba tsena gape, ba tsaya dithoto tsa ga Gabedi kwa ntle ga kgetsana ya dibuka, ba tswa ka tsone.)

PONO YA 3

(Maitseboa kwa ga Opang mo phaposing ya maitiso. Opang le Mmiki ba ntse fa fatshe. Opang o tshwaragane le go sekaseka makwalo a melato. Mmiki o ntse a tlhakanya tšhelete e a tshwanetsweng go e duelwa ka khalekhuleita.)

OPANG: *(O phutholola lekwalo a ipaakanyetsa go tloga a le buisa)* Go setse go le sebaka jaanong Mmiki Gabedi a utswa dilo mo gae re sa tseye dikgato tse di gagametseng.

MMIKI: Mme kana tse dingwe di timela fela tlhe, Opang di sa utswiwa. Le gona kana ga go a tshwanela go bua ka ngwana wa gago jaaka e kete o mo tlhoile. Go utswa ke eng motho e le ngwana wa gago.

OPANG: Ngwana yo ke legodu Mmiki! Ka re legodu! Ke bua

jaana ka gore le isagwe ya gagwe e setse e bonala gore e tla nna lefifi fela!

MMIKI: (*O utlwile bothoko*) Ka re motho e kete ga a bue ka ngwana a motshotse. A re ye koo Opang ke melato efe e o e tshwereng eo?

OPANG: (*O tlhokomologa potso*) maloba o utswitse sutu ya me e ntšhwa ya golofo, a utswa selula ya me le ya ga mmangwane ... jaanong!

MMIKI: Dilo tseo ke tsa bogologolo tseo Opang! Akhaonte eo ya reng eo,ao!

OPANG: Nte ke thube pelo Mmiki. Mo mosong o tsogile a tshabile jaaka ntšwa e sentse. E le fa ke batla go itse gore o apere eng ka fa teng ga diaparo tsa sekolo.

MMIKI: Kana ke ne ke le teng. Jaanong o utlwiswa bomang ba ba fetang ka tsela?

OPANG: Ke bua nnete. Bokhate ya me e ke e rekileng beke e e fetileng, e ke letseng ke e apola lantlha maabane gore e tlhatswiwe, ga e yo mo ntlong.

MMIKI: Kana ke go reetse ka re ke tshwanetse ka bo ke e rometse go tlhatswiwa le baki ya gago ya letlalo. Ka moso fa o tswa tironng, o tla di fitlhela di go emetse. (*O tshikinya pene*) Ya reng akhaonte eo?

OPANG: (*O sekaseka lekwalo*) Ke ya kwa metsing.

MMIKI: (*O lebega a tshogile*) O ba tlhokomele batho ba kwa metsing. Ba na le go duedisa batho melato e e seng teng.

OPANG: Jaaka ke bona ba mmakatsa jaana. Ke ntse ke ba duela sentle.

MMIKI: Le nna ke itse jalo. E tlise kwano (*O e tsaya mo go*

Mmiki) Ke tsoga ke ba gwantela ka moso. E ga ke e kwale.

OPANG: (*O phutholola lekwalo le lengwe. Go tswa ditšheke tsa bogologolo mo go tsone*) Ke ne ke setse ke tlhakana tlhogo jaanong ka gore kgantele o nthetse wa re tšhelete e re setseng re tshwanetse go e duela mafelo a kgwedi e, e feta a re tla bong re na le yone ka makgolarobedi.

MMIKI: Ee. Ga ke re o rile o tla kopa banka go go letla go goga dikete tse pedi go feta e re e bolokileng?

OPANG: Le fa go ntse jalo, banka e ntuedisa morokotso o o kwa godimo, go adima tšhelete mo go bone. (*o buisa lekwalo. Sefatlhego sa gagwe se supa letshogo*)

MMIKI: Opang, o boneng?

OPANG: Ditšheke Mmiki! Ga ke di itse!

MMIKI: Ga o itse ditšheke e le eng Opang? Wa re eng fa o rialo?

OPANG: Le fa ke sa di itse, ga re na tšhelete kwa bankeng.

MMIKI: Jang jalo jaanong?

OPANG: (*A ntse a supa dikgemetšhana tsa makwalo*) Mo seteitementeng sa Mmiki, ke kolota banka diranta di le dikete di le lesomenngwe – mme ga ke di itse.

MMIKI: Mme o tlogele Gabedi mo go tsone. Ga a ke a ya bankeng!

OPANG: (*O tsewa ke maikutlo a bo a tlhakatlhakanya makwalo jaaka lesea le fedile pelo*) Go tla jaana gore motho a bolaiwe ke pelo! Mmiki, re tla sireletsa ngwana yo go fitlha leng? (*Opang o ntsha bukana ya banka o bapisa ditšheke tse a di amogetseng le matlhare a bukana*)

MMIKI: (*O ikisa kwa tlase*) Ehe, o ne o re ga se ene? Nna ke ne

ke re fa re ka fitlhela a dirile phosonyana, re mmitse re mo kgaleme.

OPANG: A ke o bone. Mokwalo o, ga se wa me. Le one go tserwe matlhare a a kwa tlase, a dirisediwa go goga tšhelete ya me.

MMIKI: Ke batho ba re ba hirang go phepafatsa matlo a rona ba! Ba a senya!

OPANG: (*O itaya lebota ka mabole*) Mmiki, mokwalo o ke wa ngwana wa rona tlhe mmaabo ke a go kopa!

MMIKI: Gabedi ga a ka ke a dira jalo. Ke ngwana yo o lerato e bile ga a ka ke a re bolaya.

(*Gabedi o tsena a ngatile mogatla, a opela sefela sa boikotlhao, a tshotse bokhathe ya ga Opang ka diatlha tse pedi go re e nne mo pepeneneng. Opang o mo lebelela a ntse a ititaya ka difeisi mo tlhogong. Mmiki o khubama fa fatshe jaaka o ka re o a rapela fa Gabedi a ntse a tswetsetse ka sefela. Morago Opang o ntsha mogala wa selula*)

OPANG: Gompieno gone ke a budulala. Ke tshwarisa ngwana. Ke Ra ya ngwana ke mo tsetse.

(*Pina e a kgaotsa. Gabedi o khubama fa fatshe.*)

MMIKI: Opang, motho yo ke ngwana wa gago.

GABEDI: (*O tsholeletsa bokhathe kwa godimo*) Batsadi ba me, morwalo o wa nkimela. Gompieno gone, ke phololositswe. (*O ema ka dinao o leka go naya Opang bokhathe ya gagwe. Opang o a e phamola, o e latlhela kwa kgakala. O tswela pele ka go letsa mogala*)

OPANG: (*O bua ka mogala wa selula*) Ke tlhatlhela kgetse kgatlhanong le ngwanake. Ka re o nkutsweditse tšhelete

kwa bankeng. Ehe, ke tle go tlhatlhela kgetse koo ka namana. Ke a leboga.

(Gabedi o bowa a khumaba fa pele ga rraagwe gape a rapela. Mmiki o rwala diatla mo tlhogong o a lela)

Dipotso

Araba dipotso tse di latelang, akanya ka tsenelelo mme o tshegetse dikarabo tsa gago ka mabaka a a utlwalang.

1. Fa o akanya, o bona makoa a ga Gabedi e ka bo ele afe?
2. Thuso kgotsa bokoa jo maagwe Gabedi a nang le bona mo botshelong jwa ga Gabedi ke eng? Tshegetsa karabo ya gago ka dikao go tswa mo terameng.
3. Mo botshelong re eletsa go nna le batho ba ba nang le botshelo jo bo nang le seabe se se tshwaelang mo kagong ya setšhaba. Lebelela botshelo jwa ga Sputnik mme o bolele ka moo a tshwaelang mo botshelong jwa batho ba a nang le bona ka teng.
4. Sputnik ke mogwebi. A o ne a le phoso go fetolela ditšheke tse di tlang ka Gabedi mo tšheleteng e tswa a itse gore ga a dire? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka.
5. Sputnik ke leina le le amanang le merero ya go fofela kwa ngwedding. Batlisisa gore le tlhologile go tswa kae. (O ka etela laeborari go bona tshedimosetso).
6. Tlhagisa mabaka a a supang go re Gabedi o leka go tshela botshelo jaaka mogodi e tswa a ise a nonofele maemo ao.
7. Go tewa eng fa go twe mo kgwebong, moreki ke ene kgosi?
8. Ntšwanyana e bonwa mabotobotong. O bona bokamoso jwa ga Gabedi jang go tsamaelana le seane se?
9. Tlhalosa dikgato ka boripana tse di latelwang gore motho a nne le bukana ya ditšheke?

10. Neela maikutlo a gago mabapi le dithoto tse di utswitsweng?
Tlhalosa mabaka a gago.
11. Tlhagisa dilo tse o bonang Gabedi a ka bo a di dirile gore go nne le
boitumelo mo gaabo.

TERAMA

3

WARONA

BADIRAGATSI

<i>Warona</i>	Mosetsana wa dingwaga di le 15
<i>Jazzman</i>	Monna
<i>Ngilingili</i>	Monna
<i>Jaja</i>	Mosetsana. (O lekana le Warona ka dingwaga)
<i>Angie</i>	Mosadi.
<i>Lena</i>	Mosetsana. (O lekana le Jaja ka dingwaga)
<i>Tsholo</i>	Mooki

PONO YA 1

(Motshegare kwa gaabo Warona. Warona o ntse fa fatshe o anyisa leseae lebotlolo. O lebagane le lefensetere. Ga go a faphiwa, go bosutlha. Warona le ene o apere diaparo tse di leswe. O iminola mamina ka seatla gangwe le gape. Morago o tsaya ngwana o mo robatsa mo phatheng, a bo a natha borotho ka seatla a ja a subela. Go tsena Jaja a apere diaparo tsa sekolo a tshotse founu ya selula.)

JAJA: Warona, dumela tlhe. (*O fetela kwa ngwaneng, a fitlha a mo itumelela*)

WARONA: (*a tlhafuna*) Ahee, Jaja. O se ke wa tsosa motho yoo o ntapisitse. (*Gangwe le gape o okomela kwa ntle ka lefensetere*)

JAJA: Nna ke ithatela bana Warona, ga ke re o a itse? Fa nkabo

ke sa tshabe go re kwa gae ba ka mpolaya, nkabo ke ipatelela monna.

WARONA: (*Ka lenyatso*) Wena! O le boi go le kana kana! Ga o tshwane le rona boWarona. Nna batsadi ba me ba nkitse sentle. Fa ke batla selo, o ka mpa wa mpolaya.

JAJA: (*A ntse a lebaleba ngwana*) Wena fa motho a ka ya le wena ruri ...!

WARONA: Fa o batla selo o a se rata. Nna e rile ke folosiwa ke koloi mo mosong ke monna wa me, Mme a nthaya a re, Warona, o ithophele gore fa e le sekolo le ngwana, o batla eng.

JAJA: A o ne wa mo raya wa re o batla ngwana? (*O tswa kwa ngwaneng o nna mo tafoleng.*)

WARONA (*O natha borotho gangwe le gape*) Mphe sebaka ke go tlhalosetse Jaja. Ga ke re o mpo ditse potso, hao!

JAJA: Intshwarele. Ke gore ke batla ngwana Warona, o a itse.

WARONA: (*O akga seatla*) E ka bo e le sebaka o belege. Nte ke go tlotlele gee, e le gore Justice o eme ka koloi mo teng ga jarata wena Jaja! A nthaya a re, fa e le gore batsadi ba go tlhagisetse mathata, ke boela le wena kwa Hollywood.

JAJA: Ke a e itse ntlo eo. Kana Justice ke ofe? A ke yo a neng a tsamaya ka koloi e e bulegileng kwa godimo, e khibidu jaana?

WARONA: Ene yoo! Wai! O tshwerwe setlatla seo! A ka utswa koloi a bo a thulamela mo teng ga yone, a tlhapetswe?

JAJA: Go riana Justice o tshwerwe? (*O itanya diatla*) Warona, o nna ka dikgang o a itse. Jaanong Korila ngwana wa gago fa a riana ga a itse rraagwe?

- WARONA: Korila o itse rraagwe. (*O okomela kwa ntle ka lefensetere*)
- JAJA: Ehe! A ga se Justice? Nnaare ke eng o sa fetse go okomela kwa ntle jaana?
- WARONA: Ga ke re ke sa ntse ke go tlotlela jaanong wena o nnetse go mpotsolotsa!
- JAJA: (*O phutha diatla*) Ke didimetse. Ke kopa gore o tlogele go nna o okomela kwa ntle.
- WARONA: Ke okomela ka fensetere jaana gore ke bone Angie fa a tla.
- JAJA: Angie ke mang?
- WARONA: Angie wa Modirediloago. Ga ke itse gore ke mang a mo reetseng a re ke na le mathata.
- JAJA: Batho ba bagolo ba tsofalela mo go rona. O kare ga re itse go ikakanyetsa. Ee, wa re o be o ba raya o reng kwa gae?
- WARONA: Ke ne ka araba Mme ka lefoko le le lengwe letsatsi leo. Ka mo raya ka re, motsadi, ke a go tlotla. Fela, le nna ke na le ditshwanelo tsa me.
- JAJA: O sa tshoga?
- WARONA: Ke tshoswa ke eng? A re, 'ke eng?' Ka re, ke tla itlhophelela.
- JAJA: O kare ke a go bona. O sa tshabe gore o tla go koba mo gae?
- WARONA: Ke ne ke setse ke sogile e se letalo tsala. Ka mo raya ka re, o mphile dilo tse pedi go tlhopha mo go tsone. Ka letsatsi le lengwe o tla bona karabo ya me ka matlho.

JAJA: (*O opa diatla ka go kgatlhega. O supa ngwana*) Jaanong o mo arabile! (*Ba tshega mmogo*) A ke gone fa o ne o tla nyelela dikgwedinyana?

WARONA: (*O ema ka dinao*) Hei! Go ne go le monate! Ka kopana le monna, o a nkutlwa? Monna ga twe ke Ngilingili – ga ke batle go bua thata!

JAJA: Kae wena? Le rona BoJaja re ka ya teng wena Warona.

WARONA: Tsenang sekolo Jaja le tlogeleng banna ba rona. Nte re godiseng bana ba bone.

JAJA: (*Ka keletso*) O Lesego gare ga banyana o a itse Warona?

WARONA: Go nna le ngwana go monate Jaja. Ke bolelela wena fela. (*O otlolola seatla*) Mphe diranta tse tlhano foo ke reke disekerete tse pedi. Ke feletswe.

JAJA: Ee. (*O ntsha sekgwama*) Waitse le go ya sekolong se sa bone, ke a lapa. (*O mo naya tšhelete*)

WARONA: Ke tla e go busetsa e le diranta di le lesome fa Ngilingili a se na go ntsenyetsa sengwe mo bankeng ka moso. Kana le a ipalela lona bana ba sekolo.

JAJA: O isa mowa wa me kwa tlase. O se ke wa nna wa bua ka sekolo.

WARONA: Jaanong ka gore o lapile o sa ntse o batla eng mo dijunifomong Jaja?

JAJA: (*Ka go nyenya*) ke na le ka mo ke dirang dilo tsa me ka teng. Ke baakanya dilo tsa me.

WARONA: Jaja, ga ke ise ke go fitlhele sepe mo botshelong jwa me. O seke wa ntira jalo. O batla go dira eng?

JAJA: Ke go re ga ke itse go re ke simolole jang.

- WARONA: Nna ke simolotse jang? O seke wa ntira setlatla. (*O iminola ka seatla*) A kgotsa ke gore ga ke ise ke ithekele diaparo tsa fešhene? O bua a sa okaoke.
- JAJA: (*O hemela kwa godimo. O lebelela Warona gape*) O se ke wa isa maikutlo kwa godimo. Ke kopa go go botsa potso pele ke ntsha mafatlha a me.
- WARONA: O a nkitse Jaja. Nna ga ke bolo go tlhalefa. Botsa sengwe le sengwe fela.
- JAJA: Ga ke re o itse Jazzman?
- WARONA: (*Ka go kgatlhega*) Jazzman wa menate? Wa menwana e e tletseng dipalamenwana tsa gauta? Jaja! (*O mo phophotha legetla*)
- JAJA: Ee, wena! Ke dilo tsa me tseo.
- WARONA: Kana e ne e le tsala e e ntshanang se 'inong le Justice. Ke gopola ngwaga o o fetileng fa a ne a fetsa ngwaga wa bo somamabedinngwe. (*O tshikinya tlhogo ka tlhoafalo*) Majalwa!
- JAJA: Ke ne ke ise ke itse Jazzman ka nako eo.
- WARONA: Ka Mosupologo wa teng ka palelwa ke go ya sekolong. Wa gago – Jazzman – a bina jaefe ya kwa moseja. Hee, motho yoo o rata monate!
- JAJA: Ga a sa tlhole a rata menate thata. O dira ka dithendara malatsi a. O fa! (*O supa ka menwana gore o na le tšhelete*)
- WARONA: (*Ka mabetwaepelo*) E seng Justice wa setlatla sa go utswa dikoloi ka botlatla! Setlatla sa tlhogo e e boitshegang e e nang le boboko jo bo ka lekanang mo leswaneng la teye!

JAJA: O go tshwenya ka eng Warona? Ga ke re ga le sa tlhole le ratana?

WARONA: (*O lebelela ntlheng ya ngwana sebakanyana*) Dilo tse dingwe ga di buiwe. (*O itshwara lehuma*) Le gale Ngilingili o siame.

JAJA: Ee, ke foo o go file ngwana yo montle. Rona ga re itse motho a tshwana le Jazzman, gore o tla reng.

WARONA: Ee, jaanong ke eng o sa mo reye o re a go fe ngwana? O a bona e bile fa o na le motho yo o itsholetseng jaaka Jazzman jaana, o tshaba eng?

JAJA: Wa rialo? Batsadi ba gago ba ne ba go tshola jang fa ba se na go utlwa gore o imile Warona? (*O ema ka dinao.*)

WARONA: Fa o ka ya le dilo tseo, o tla siiwa ke banyana ka tema. O seke wa di isa tlhogong. (*O supa ntlheng ya ngwana*) Korila ke galese mo gae mo. O itlhaganeletse kae? (*Ka lenyatso*) A o boela tlelaseng ngwana wa sekolo?

JAJA: Pelo ya me ga e koo. Tota ke tshwanetse go ya go bona Jazzman. Kana o na le ntlo ya gagwe malatsi a. Ke tla ya gae fa dikolo di tswa.

WARONA: Dithendara wena, di na le tšhelete! O dira tsa mofuta mang?

JAJA: Ke tla itse jang? O tsamaela le kwa Namibia tota – nako e nngwe Zambia, Botswana – o ka ba kgona? Ke tla go bona, o a utlwa? (*O ya gape kwa ngwaneng. O mo atla mo lerameng*) Fa nka ipona ke na le lesea la me, nka ...!

WARONA: O senya nako Jaja. Bua le Justice (*O okomela ka lefensetere. O bona Angie. O simolola go tsenwa ke tsebetsebe*) Jaja, Angie ke yoo. O ka nna wa dira ka bonako wa tsamaya.

- JAJA: Ke ya kwa Hollywood. (*O a tswa. O faapaana le Angie mo kgorong. Angie o akga kgetsanyana ya dithoto*) O tsena ke setse ke le mo tseleng Mme Angie.
- ANGIE: Ga go molato ngwanaka. O batla eng fa, ka nako e Jaja? A ga o a ya sekolong? (*O gadima Jaja, o fitlhela a timetse. O tsena mo teng o nna fa fatshe*) Go ntse go ya jang Warona?
- WARONA: Go siame fela Mme Angie.
- ANGIE: Molato ke eng ka Jaja? A ga a ya sekolong?
- WARONA: Jaja? Jaja ga a ana tsebe Mme Angie. Ke mmoleletse nna.
- ANGIE: (*O tshikinya tlhogo*) Bana ke lona – le utlwise botlhoko. A re ke eng a sa ya sekolong?
- WARONA: Tlhogo ya gagwe e a sila. Ke mmoleletse nna.
- ANGIE: Go siame le fa e bile ke sa tlhaloganye gore o mo reile wa reng. A o setse o bone tshedimosetso mabapi le – kana ga twe ke mang motho wa gago?
- WARONA: Ngilingili? Ke jaaka ke go boleletse maloba. Leina ke tshotse le la Ngilingili fela. La pasa lone, ga a ise a le mpontshe.
- ANGIE: Mme gee ga go na ka moo nka go thusang ka teng gore Ngilingili a tlhatlhelelwe kgetse ya gore ga a tlhokomele ngwana wa gagwe.
- WARONA: A maphodisa one ga a ka ke a mmatla? Kana re bolaiwa ke tlala Mme Angie. Ke bolelela wena fela.
- ANGIE: Kwa ntle ga tsone ba ka se ke ba kgona go mmona. A o tiisitse gore ga o itse kwa a nnang teng Warona?

WARONA: Fa ke tla go belega o ne a nna kwa Hillbrow. Maloba fa ke ile go mo tlhola ke fitlhetse go nna batho ba sele.

ANGIE: Wa se ke wa mo tlhola kwa tirong?

WARONA: Kwa tirong? Nna ga ke ise ke mo utlwe a bua ka aterse ya kwa tirong. Ke motho yo o tshelang ka maano fela Mme Angie. Le gone ga a rate go bodiwa dipotso thata.

ANGIE: (*O ntsha pampiri le pene mo kgetsanyaneng*) Ga go na se re ka se dirang ka ga Ngilingili, Angie go fitlha re ka nna le tshedimose tso e re ka e nayang maphodisa go ka mo tsaya motlhala ka yone.

WARONA: Jaanong nna le Korila re tla tshela ka eng? Motho yoo o nthleile a re ke se ke ka tshwenyega.

ANGIE: Ba dira jalo ka gale. Ke batla gore o tle kwa diofising tsa Katlaatlheloloago ka moso, o tle go dira kopo ya go amogedisiwa tšhelete ya tlhokomelo ya ngwana.

WARONA: Tšhelete eo, e ka se re lekane, Mme Angie.

ANGIE: O raya jang? Ka re o tle go dira kopo ya go e amogela. Kana sejo sennye ga se fete molomo!

WARONA: Ke sa le ke simolola go e amogela ke le kwa Hillbrow. Ga ke kgone go ithekela sepe ka yone.

ANGIE: (*O swabile*) Bagolo ba gago bone ba reng?

WARONA: Ba thusa kae? Go tloga ke le lesea ba ntse ba mpolelela gore ga ba na tšhelete. Le jaanong ke na le ngwana mme ba sa ntse ba mpolelela kgang e le nngwe.

ANGIE: Ga ba itire Warona. Ga ke re rraago o amogela phenšene fa a sa le a swa letlhakone mo tshimologong ya ngwaga?

WARONA: A phenšene ke tšhelete?

ANGIE: (*O tshikinya tlhogo*) Warona, ga ba dire ka bomo. Ba a tlhoka. (*O ema ka dinao*)

WARONA: Ga ke itse Mme Angie.

ANGIE: (*O supa kwa ntle ka monwana*) A o bile wa ya kwa?

WARONA: Tleliniking? (*O inamisa tlhogo*) Nna kwa Hillbrow dingaka di rile ga ke sa batle go tlhatlhobiwa, go siame. Jaanong wena Mme Angie o a nkgapeletsa.

ANGIE: Isa ngwana gee a alafiwe.

WARONA: Korila ga a lwale.

ANGIE: Warona, ngwana wa lesea o tshwanetse go bona meento e e farologageng go thibela malwetse. Tlhokomela ngwana. A kgotsa ga o batle go re a go tshelele? (*Ba lebagana sebakanyana ka setu. Morago Angie wa mo atla*) Re ka thusana fela fa o ka dumela go re o tla tsoga o isa ngwana kwa tleliniking ka moso.

WARONA: Ehe! Moento? Tleliniking? Ehe! Ke tla bona.

ANGIE: Moento le go tlathloba dilo tsotlhe. Ke kalafi ya mahala Warona. Le wena o ye.

WARONA: Ke tla mo isa. Mme nna ba ntlogele. Le gale ke tla ipuelela. (*O tsaya tšhelete. Angie o tswa a ntse a thikitha tlhogo*)

PONO YA 2

(*Motshegare mo phaposing ya maitiso kwa ga Jazzman. Fenitšhara ke ya manobonobo. Go tshamekiwa mmimo o o monate wa segompieno. Jazzman o bina le mosetsanyana wa mophato wa ga Jaja, a apere segompieno. Mosetsanyana o tshwere sekerete ka seatla se sengwe. O*

tšhotlha borekhu boatla. Ngilingili o ikaegile ka lebota, o nwa bojalwa ka lebotlolo a apere diaparo tsa fešhene. Fa pina e fela, Jazzman o tsaya mosetsanyana ka seatla, ba ipaakanyetsa go tswa)

JAZZMAN: (*O lebelela tshupanako. O leba Ngilingili*) Ao, Ngilingili, nnaare o lebetse go nkgopotsa go re nako ya go felegetsa mosadi o e fetile.

NGILINGILI: O tla intshwarela. Ke ne ke bona ngwana a ikakatletse, a ja monate.

JAZZMAN: (*O lebelela tshupanako gape*) Hee, nako e ntshwere. Nana, kana leina la gago ke mang gape?

LENA: Ao, Jazzman bathong. Lena tlhe!

JAZZMAN: O seke wa lebala go re ke malome Jazzman.

LENA: Malome Jazzman? Fa re fitlha fa kgantele o ne o re ke go bitse ...

JAZZMAN: (*O mo tsena ganong*) Ke rile fa go ka tsena mongwe o mpitse malome. Ke go bone go re o tlhalefile. O a ntshwara?

(*Ba tshwarana ka matheka. Ba ise ba tswa, go tsena Jaja. O tshosiwa ke go ba bona.*)

JAJA: Jazzman, motho yoo ke mang?

JAZZMAN: Mang? (*O supa Lena*) O raya Lena? Ke setlogolo – o ne a tlisitse masori mo go malome.

JAJA: Jazzman, setlogolo se sengwe gape? Nnaare o na le ditlogolo tse kae?

JAZZMAN: (*Ka setshego*) Nna fa fatshe ke ntshe setlogolo ka kgoro. Ikitsise tsala ya me ke eo. (*O tswa le Lena ba tshwaragane*)

NGILINGILI: (*O naya Jaja seatla*) O amogetswe mo Hollywood. Nna ke Ngilingili. Wena o Jaja. Ke go utlwetse ka Jazzman. O go rata tota.

JAJA: (*O emisa ditsebe*) Ngilingili?

NGILINGILI: Tlhe o ka re o a gakgamala? Nna fa fatshe. (*Ba nna fatshe*)

JAJA: A o itse Warona?

NGILINGILI: (*Morago ga nako e telele*) Ee, Warona? Ke a mmona. A nka go batlela sengwe sa go nwa Jaja?

JAJA: Nnyaa, ga ke batle sepe. (*O ititaya mpa*) Ke gore ke imile. Jaanong ga ke itse gore ke nwe eng kgotsa ke je eng?

NGILINGILI: (*O gakgametse*) A o bona nnete? O kgwedi di le kae?

JAJA: Ke sebaka. Gongwe ke dikgwedi tse tharo. Ke ngwana wa ga Jazzman.

NGILINGILI: Ke go botsa fela, o a utlwa? O na le dinwaga di le kae?

JAJA: (*O ditlhong*) Nka se go bolelele.

NGILINGILI: Go siame o seke wa tshwenyega. Mme gone ke a bona go re ga o ise o tshware tse lesomethataro. Ke bua fela legale o seke wa tshwenyega.

JAJA: Ee, tsona ga ke ise ke di fetse. Mme ga go re sepe, ga ke re? Re gololosegile. Apartheid e fedile.

NGILINGILI: Ee, tshela mo temokerasing.

JAJA: Le nna ka rialo. Mongwe le mongwe a ka dira sengwe le sengwe se a se ratang.

NGILINGILI: Á mme go ntse jalo Jaja?

JAJA: Ee! Jaaka wena le Warona le ne la itlhophela gore le nne le Korila. (*O lebelela Ngilingili mo mathlong.*) Tlhe mme ga o gakgamale gore le Korila ke a mo itse. O montle ngwana yoo!

NGILINGILI: (*Ka boitumelo*) E, O raya Korila, motho yo montle tota! Ee. A o setse o boleletse Jazzman gore o mo mmeleng?

JAJA: Nnyaa, ke tletse sone. (*Jazzman wa tsena*) Jazzman, Jaja o go tsholetse tse di monate!

JAZZMAN: (*Ka boitumelo*) Ga go na letsatsi le a ka tlang mo Hollywood a sa ntsholela tse di seng monate. (*O a mo atla*) Se ke sa se batlang fela ke junifomo e.

NGILINGILI: Ke tla le naya sebakanyana go re le itshebe. (*O a tikela*)

JAJA: (*Ka go seba*) Ntate yo ke monna wa tsala ya me – Warona.

JAZZMAN: Ga ke ise ke mo utlwe a bua ka motho wa leina leo. Legale tseo ga di tshwenye. Ke dikgang dife tse di monate tse o reng o di ntsholetse Jaja?

JAJA: (*A nyenya*) Mpolelele gore wena o eletsa nka go raya ka reng?

JAZZMAN: (*O a mo atla*) Tota nka reng fa e se gore o mpolelele lekgolo ga lekgolo go re o tla nthata go fitlha kwa bokhutlong jwa nako?

JAJA: Ee, ke tla go rata go fitlha kwa nako e khutlang teng.

JAZZMAN: Ga ke go utlwe. O ka re o ka boeletsa gantsintsi. Le gale ga se sone fela se se monate se o batlang go se mpolelele, ga ke re?

JAJA: (*O thikitha tlhogo*) Ke batla go go utlwa pele o nthaya o re, o tla itumela thata fa o se na go utlwa.

JAZZMAN: (*O a mo katoga*) O se ke wa bo wa mpolelela sepe se ke sa se rerang le wena Jaja.

JAJA: Re se rerile, Jazzman, ao! Ke sa rona mmogo.

JAZZMAN: A ke o bue o tlhamaletse Jaja. Ga ke batle go fopholetsa. (*Jaja o mo forogotlha mpa a ntse a nyenya*) O maaka Jaja, mpa ya me ga e lekane le ya bakgalaje.

JAJA: Ao, ga o tlhaloganye. Ga ke reye jalo. (*O itaya mpa ya gagwe ka seatla*)

JAZZMAN: (*Ka go tshwenyega*) Ke eng? Mala a botlhoko?

JAJA: Nnyaa, ga a ise a nne botlhoko. Ke dikgwedi tse tharo fela.

JAZZMAN: (*O tlolela kwa morago*) O seka wa bo wa nthaya wa re o ithwele Jaja! (*O mo supa ka monwana*) O se ke!

JAJA: Ke imile ngwana wa gago Jazzman. Tlhe o nthotolela matlho?

JAZZMAN: (*O kukilwe ke pelo*) Tswa mo ntlong ya me. Tswaya o tsamae. Ga ke go itse.

JAJA: Jazzman! A ruri o a intatola! Jazzman o se ke wa mpolaya tlhe.

JAZZMAN: (*O simolola go itaya Jaja. O mo ragakaka ka ditlhako*)

NGILINGILI: (*O tlhaga a tabogile go ba kgaoganya.*) Hee, Jazzman! motho yoo ngwana yoo monna – wa mosetsana le gone! (*Ngilingili o feleletsa a itaya Jazzman ka lebole gore a bo a wele fa fatshe.*)

PONO YA 3

(Kwa tleliniking. Tsholo o ntse fa fatshe le Warona. Warona o a lela o tshotse Korila. Tsholo o tsamaya a ntse a ntsha ditlhare a di baya fa pele ga Warona)

TSHOLO: O dirile sentle wa tlisa ngwana kwano mo tleliniking go tlhatlhobiwa. Jaanong Warona, ka diteko di supa a na le HIV, re tla itse gore re mo alafe jang.

WARONA: *(A lela)* Go kabo go le botoka fa nkabo ke sa itse Mme Tsholofelo. Jaanong ngwanake o a swa.

TSHOLO: O seke wa bo wa akanya jalo Warona. O sa ntse a ka go tshelela nako e e bonalang. Leboga gore jaanong o tla simolola go tsaya ditlhare tse di maleba pele HIV e etegela go nna AIDS.

WARONA: Sebaka se se kana kang?

TSHOLO: Ga re itse. Se nka se tlhomamisang ke gore, ngwana yo o tla re tshelela sebaka se se fetang fa a ne a sa alafiwe.

WARONA: *(O phutha ditlhare)* Re tla bona.

TSHOLO: Jaanong wena?

WARONA: Nna eng?

TSHOLO: Warona, ga o ka ke wa tshola ngwana yo o nang le HIV a sa e tsaya mo go wena. *(Ba lebelana mo matlhong sebaknyana)* A o ne o sa tsamae tleliniki kwa Hillbrow?

WARONA: *(O thubega ka selelo)* Ke ne ke e tsamaya Mme Tsholo.

TSHOLO: *(O mo phimola dikeledi ka sakatuku)* Ke maswabi Warona. Ba go boleletse, ga ke re?

WARONA: Ee, ba re ke ntse jalo. Ke tla dira eng Mme Tsholo?

TSHOLO: A Ngilingili ene o ne a itse gore wena le Korila le na HIV, Warona?

WARONA: *(O thikitha tlhogo)* Ga a itse.

(Go tsena Jazzman a dutla madi ka molomo. Warona o a mo leba a bo a lelela kwa godimo thata.)

TSHOLO: *(O leka go thibela Jazzman)* Rra, ke ne ke re o eme pele ke fetse ka molwetse yo.

JAZZMAN: *(O galefile.)* A ga o nkitse? Ke Jazzman, ao! *(O leba Warona)* Wa re ke dira eng wena Warona?

TSHOLO: Le ntsheleng bolwetse? Le ntsheleng bolwetse Jazzman?

JAZZMAN: *(O supa Warona ka monwana)* Didimala o ntsenya sefifi wena. A o a tsenwa? *(O leba Tsholo)* Emisa madi a wena o be o mphe le dipilisi tsa ditlhabi. Ga ke na nako ya go tshameka.

TSHOLO: *(O ya ka fa le ka fa go naya Jazzman se a se batlang)* Sengwe le sengwe se o se batlang motlotlegi. Le eng gape?

(Ngilingili o tsena a belege Jaja ka a gobetse thata. Jazzman o leka go tshaba. Ngilingili o mo kgwagetsa ka leeto, o wela fa fatshe. Ngilingili o latlhela Jaja mo bolaong a bo a betelela Jazzman. Warona o tsena ka fa tlase ga tafole ka ngwana. Tsholo o tsaya nnalete o o tlihabang balwetse, o emela ka one mo sekhutlwaneng, a tetesela mo go maswe Jaja o nna ka marago mo bolaong.)

JAZZMAN: *(A ntse a mekamekana le Ngilingili)* O itira bra ya me ka nte o ntse jaana? Ke tsile go go tlhatlhamolla ka sethunya.

NGILINGILI: *(O ntsha ditshipi tsa sephodisa o bofa Jazzman. A bo a mo emisa ka dinao)* Ema! *(O ntsha karata ya sephodisa)*

JAZZMAN: *(O gakgametse)* Ao! Ka nte bra ya ka, jaanong?

NGILINGILI: O tshwerwe. Ke go tshwarela go gweba ka diritibatsi; dikgetse di le tharo tsa go kgothosa dibanka le tsa thobalano le bana ba ba ka fa tlase ka dingwaga tse di lesomethataro.

JAZZMAN: Mme kana o ne o dumetse go di dira le nna.

NGILINGILI: Nte ke go tlhalosetse ditshwanelo tsa gago pele. O na le tetla ya go bua kgotsa go didimala. Sengwe le sengwe se o se buang, se tla dirisiwa mo tshekong ya gago.

JAZZMAN: Ga ke re sepe. Ke batla ramolao wa me.

NGILINGILI: Mo adime mogala a leletse mmueledi wa gagwe Mma, ke a kopa.

TSHOLO: *(O supa founu ka monwana.)* Ke e le motlotlegi.

(Jazzman o ya kwa go yone. Warona o tswa ka fa tlase ka tafole. Ba kopanya matlho le Ngilingili. Warona o tloga a isa matlho kwa tlase)

NGILINGILI: *(O supa Warona ka monwana)* Ke a go itse. Ke go bone kwa Hillbrow.

WARONA: *(Ka ditlhong)* Ga se nna.

TSHOLO: O se ke wa tshaba Warona. Motho yo a re ke ene Ngilingili wa kwa Hillbrow.

NGILINGILI: Nnyaa, Hillbrow ga se kwa gae. Ke ne ke le lephodisa kwa teng. Mosetsana yo – kana ga twe leina ke mang?

WARONA: Ga se nna.

JAJA: Ke Warona. Warona ga ke re leina la ga rraagwe Korila ke Ngilingili kwa Hillbrow?

WARONA: She! Ga se nna. (*O simolola go lelela kwa godimo gape.*)

NGILINGILI: Ehe! Jaanong ke a tlhaloganya. (*O leba Warona*) Ke go reile ka reng, Warona?

TSHOLO: Nna ke ledisiwa fela ke gore le le bagolo ba ba kana, le robala le bana. Bona jaanong!

JAJA: Nna ke batla go itse selo se le sengwe fela. (*O supa ntlheng ya ga Jazzman*) Ke eng rre yo le a leka go mpolaya mme ke itshamekela fela.

NGILINGILI: Iketleng pele bagaetsho. Warona ke mongwe wa basetsana ba ba neng ba gweba ka mmele kwa dihoteleng tsa Hillbrow. Re ne re mo tshwara gangwe le gape. Re lekile go ba kgalema.

TSHOLO: Ao! A ga se wena rraago Korila?

JAJA: Warona, ka nte o maaka jaana?

NGILINGILI: Ke setse ke le boleletse go re ke lephodisa. E rile a se na go tshola ngwana ka kopana le ene mo mmileng mo marigeng. A nkopa tšhelete ya go boela gae, ka mo thusa jalo.

JAJA: Warona, nna ga se dilo tse o di mpoleletseng.

NGILINGILI: Kana ke bile ka bo ka mo omanyetsa gore ke eng a naya ngwana leina la Korila. A ntshega. Ntlhatswe leina Warona.

TSHOLO: Ke ne ke kopa gore re mo tlogeleng. Warona o na le mathata.

JAJA: E le gore rraagwe Korila ke mang?

TSHOLO: Le nna tota ga ke le rate leina leo.

WARONA: Nna ke dirile phoso. Ke ne ke sa itse gore ke re Korila ke ngwana wa ga mang. Lantlha ke ne ke re ke tla re ke wa ga Justice. Ke fa Justice a tshwarwa. Tlhaloganyo e nngwe e be e re ke wena Jazzman.

JAZZMAN: (*Ka bogale*) O tla swaba!

WARONA: Ke nnete re dirile jalo Jazzman. E bile o tshwanetse go itse, ke na le *HIV*! Itlhokomele!

JAZZMAN: O maaka, nna ke ne ke itshireeditse!

WARONA: Ga se nnete. O rile wena dilo tseo ga di reye wena.

JAJA: (*O tshogile*) Wa reng, Warona? Ga ke re nna ga ke na le *HIV*? Ke raya ka gore ga ke a ithwala!

JAZZMAN: Le wena o ntlogele Jaja! Ga ke go itse!

JAJA: Le nna ga ke sa tlhole ke go itse! Ke ne ke batla go tlhomamisa gore o motho yo o ntseng jang. Ka *HIV* Mme Tsholo, ga ke re ke siame?

JAZZMAN: Fa e le gore o setse o kile wa robala le mosimane yo (*O supa Jazzman*) kgotsa rremogolo yo – le fa e le mang kgotsa mang – o tshwanetse go itlhatlhoba Jaja.

JAJA: Nna? Mme ga ke na yone. Ke a ikitse kana.

JAZZMAN: Jaja, o bua jaaka ngwana yo o se nang kitso. Go botoka go re o itse maemo a gago. Fa o ka ne o le *HIV*, o tla tshela sebaka se seleele fa o simolola go alafiwa go sa le gale.

NGILINGILI: Nna багаетшо ке са ntse ке isa motshwarwa wa me kwa ntlo lefitshwana.

TSHOLO: Le nna ke batla go sedimosetsa basetsana ba ka tsa

botshelo. Le gale nta ke simolole ka go alafa wena Jaja.
Warona, o seke wa tsamaya. Ke batla go bua nao.

(Ngilingili o tswa le Jazzman a mo kgwakgwaetsa)

Dipotso

1. Dirang ka ditlhopha tsa botlhano setlhopha: Batlisisang mo motsaneng wa lona, gore tšhelete e mmuso o e nayang batsadi segolo ba ba santseng ba le bannye go tlamela bana ka yona, ba e dirisa jang mme le neele ditshitsinyo tse di ka isiwang go ba katlaatlololoago go re go ka dirwa eng. Kwalang pegelo.
2. Ke ka ntlha ya eng fa go sa amogelesege mo botshelong go re bana ba ime kgotsa ba imise ba bangwe?
3. Go ya ka wena o bona lesea la ga Warona le tla tlhoka ditshwanelo dife go tshela botshelo jo bo nang le boleng? Di neele ka bongwe ka bongwe?
4. Sekaseka modiragatsi Jaja mme o neele tse o di bonang e le mekgwa e e fosagetseng mo go ena.
5. Fa o akanya sentle, o bona bokamoso jwa ga Warona e tla nna jo bo ntseng jang? Bo tshwantshe ka botlalo.
6. Fa go na le batho ba ba reng temokerasi e kaya gore mongwe le mongwe a dire sengwe le sengwe se a se eletsang, o ka ba raya wa reng? Neela tlhaloso ka botlalo ka mo o ka ba arabang ka gona.

BADIRAGATSI

<i>Matlotlo</i>	Lekolwane
<i>Khumo</i>	Lekgarebe (Kgaitسادia Matlotlo)
<i>Miga</i>	Lekolwane
<i>Tshiamo</i>	Lekolwane
<i>Sego</i>	Lekgarebe

PONO YA 1

(Mo phaposing ya maitiso. Go adilwe tapeite e khibidu. Dikotlele tsa maabane le didiriswa tse dingwe ga di a tlhatswiwa, go tlhakatlhakane. Ga go na ditilo. Go na le tajojana ya kofi. Dipone ke tsa tlhotlhwa e e kwa godimo. Mo dipoteng go na le ditshwantsho tsa batsadi ba bone ba tshwantshitswe le dikoloi tsa manobonobo. Se sengwe se na le rraabone a apere sutu, a goga sigara. Khumo o khubane ka mangole fa thoko ga tajojana, o apere mosesa wa mo mosong. Matlotlo o feleletsa go apara baki, o ipaakanyetsa go tswa. Khumo o sekaseka mokowa wa dikarata tsa banka)

KHUMO: *(O lebeletse karata nngwe ya banka. O e naya Matlotlo) Matlotlo, a akhaonte e, ga ena na sepe?*

MATLOTLO: *(O sekaseka karata) Ke ntse ke lebeletse karata e. Ke tla tlhola gore go na le bokae, ke mo tseleng ke ya go bona motsamaisi wa banka.*

- KHUMO: (*Ka kgalefo*) A ruri o bitsa Miga Motsamaisi wa banka? Ba mo utlwetse botlhoko go mo tsenya mo maemong ao motho yoo. O re kwalela makwalonyana!
- MATLOTLO: (*O tsenya karata mo kgwatlheng*) Ga ke na sepe le modidi. Nna fa ke fitlha kwa bankeng, ke fitlha ke batla yo mogolo go feta Miga. Ke fitlha ke mo raya ke re ...
- KHUMO: (*O mo tsena ganong*) Wa itse o akantse nnaka! Go botoka go fapoga Miga. A ka tloga a re tlwaela go feta tekano.
- MATLOTLO: Ee. Ga ke tlhaloganyane go re e re a le mo kgweding ya boraro a tlhomilwe motsamaisi wa banka, a bo a re kwalela lekwalo la gore re feletswe ke tšhelete kwa bankeng.
- KHUMO: Wa itse ga ke na sepe le modidi Matlotlo nnaka! Badidi ba lefufa.
- MATLOTLO: Motho wa teng o lebala go re tšhelete eo re e beetswe ke batsadi ba rona.
- KHUMO: Ga ke batle go mmona. Nka tloga ka mo gakolola go re fa e kabo e se ntate a ka bo a sa bidiwe mestere. O lebetse gore ntate o mo tsentse sekolo go fitlha kwa yunibesithi. Batsadi ba gagwe ba ne ba palelwa.
- MATLOTLO: Ke ka mokgwa o a duelang tshiamo ya lelapa le ka teng. (*O ntsha lekwalo mo kgwatlheng.*) Kana a re tlhotlha e re e tsholetseng banka, e feta dithoto tse ntate a re di tlogeletseng.
- KHUMO: (*O a tshega*) Leso legolo ditshego! Matlotlo, ba ba tsereng disofa tsa rona le bone o seke wa ba tlogela.
- MATLOTLO: Ba ntlogelele Khumo. Bao bone ke tla fitlha ke ba gakolola gore ntate o ba dirile se ba leng sone.

KHUMO: Kana go ntse jalo. A reka fenitšhara ya ntlo yotlhe gabedi ka ngwaga.

MATLOTLO: *Kgetshe le gone! Kgetshe!*

KHUMO: Badidi!

MATLOTLO: Ke fitlha ke ba raya ke re, tsayang disofa tsa lona. Ga le kitla le mpona gape ke tlile go reka mo go lona.

KHUMO: Ba swabe. Ba lefufa. Badidi!

MATLOTLO: Nte ke tlolaganye kgaitšadiake, ke beye Miga mo maamong a gagwe.

(Go tsena Sego. Ba kopana fa kgorong le Matlotlo)

SEGO: *(Jaaka motho yo se nang mathata. O akga dinotlele tsa koloï ka momwana)* Dumelang tlheng! Matlotlo, fa o kare o mo tseleng jaana? Ke batla tšhelete!

MATLOTLO: *(ka go tšhega-tšhega)* Fa e le wena Sego. A o tle o nne o sa dire metlae? O fitlhela ke le mo tseleng.

SEGO: Tsamaya ka kagiso. Khumo o tla ntlhokomela. Ke eng o tlhona jaana Khumo?

(Matlotlo o a tswa. Khumo o batla fa a ka nnang teng)

KHUMO: Rona re MaAfrika. Re bone gore re boele kwa setsong.

SEGO: A setso se rile ngwana wa mosetsana a bo a sa ntse a le mo diaparong tsa go robala ka nako e? Khumo bathong!

KHUMO: Ke fa gae Sego. A ke o seke wa ntshwenya.

SEGO: Ke a go gakolola. Ke nne fa kae? Disofa di kae?

KHUMO: *(O gotlholo go sa tlhokafale)* Re lapisitswe ke difenitšhara. Ga re bolo go humisa batho. Re boela kwa SeAferikeng.

SEGO: A jaanong re nne mo phefong? Ke raya ka gore fa le ka bo le tsosolosa Afrika, le kabo le beile ditilo tsa SeAferika.

KHUMO: Matlotlo o tla tla le tsone.

SEGO: Ntlo e ga e tshwanelwe ke go nna e se na fenitšhara jaana. (*O ntsha seatla*) Tsisa tlhe Khumo.

KHUMO: Eng?

SEGO: Diranta di le lekgolo ke tshele peterolo. Ke ya go thusa go emela mongwe mo tshekong kwa Musina ka moso. Ke tla go fa mafelo a kgwedi jaaka gale.

KHUMO: Nnaare ga o ise o fetse dithuto tsa gago?

SEGO: Ke go boleetse Khumo. Ke gone ke tla kwalang dithuto tsa go amogelwa mo porofesheng ya Molao kgwedi e e tlang. Ga ke ise ke fetse.

KHUMO: Nna ke utlwile go twe le amogela e e tlang tlatlana.

SEGO: (*Ka setshego*) Ke tla tswelapele go dira ka natla. Nako eo e tla fitlha. (*O ntsha seatla gape*) a kgotsa o utlwa Serolong botoka, ler' kwano. Tšhelete!

KHUMO: Ke tsone dilo tse di dirileng go re ke lapisiwe ke sekolo.
(*Matlotlo o tsena gape a otloletse Sego seatla*)

MATLOTLO: Sego, a re dire jaana kgaitsadiake. Nkadime dinotlele tseo.

SEGO: Nnaare ga o a tsamaya wena? Tsa koloi ya gago di kae?

MATLOTLO: O seke wa botsa dipotso jaaka o ka re ga o nkitse, Sego. Wa itse gore nka se ke ka re o nkadime koloi ya gago go se na lebaka.

SEGO: Nako e kana kang?

MATLOTLO: Nkabo ke setse ke buile fa o kabo sa ntsenya kgotla. Bobueledi jo jwa lona jo! Ke tla tloga ke bowa.

SEGO: (*O mo naya dinotlele*) Mme tlisa diranta di le lekgolo gee.

MATLOTLO: (*O ntsha karata ya banka o a e tshikinya*) Ke ya kwa ditšheleteng.

SEGO: Ke tla go emala. Ke adima diranta di le lekgolo Matlotlo. O seke wa lebala.

(*Matlotlo o a tswa*)

KHUMO: O ka nna wa nna fa fatshe mo tapeiteng Sego, kgotsa o ka rapama.

SEGO: (*O nna fa fatshe*) E le gore disofa tsa lona tsone, di ile kae? A kgotsa le lona le dira jaaka le ne le dira fa batsadi ba se na go tlhokafala? Kana le ne le sa tshole fenitšhara sebaka.

KHUMO: (*Ka go kgatlhega*) A o sa ntse o gopola? Kana fa gongwe re ne re reka fenitšhara gararo ka ngwaga. Ba bangwe ba sa ntse ba leka go tlhaloganya le jaanomg.

SEGO: Le ne le tota le tsenwa.

KHUMO: Re ne re dira go re badidi ba bue, mme fa ba fetsa ba dididmale, ba bolaiwe ke dipelo ba swe fa e le gore ba a swa!

SEGO: Fa o bua ka badidi o nkgopotsa moswi rrago, Lota. O ne a sa rate lefoko leo ka pelo ya gagwe yotlhe.

KHUMO: O ne a godile. Re le tlwaeditswe ke batho ba ba se nang sa bone. Ba ka go dira se o neng o se sone. Lefufa la badidi!

- SEGO: *(O supa dikarata tsa banka)* Di dintsi jang Khumo?
- KHUMO: A ga re a tlhakanngwa tlhogo ke modidi yo go tweng Miga!
- SEGO: O mo ditšheleteng motho yoo. Ke utlwa go twe o thatlotsitswe ka maemo.
- KHUMO: Ee, ga twe ke motsamaisinyana wa banka ya rona. O tsere maemo a ga Sepanapodi. Motsamaisi wa maitirelo.
- SEGO: O tsene sekolo a falola dithuto tse di kwa godimo mothaka yoo. Wa re o le dira eng Khumo?
- KHUMO: O tsentswe sekolo ke batsadi ba me fa a riana. Ga o itse, ga ke re?
- SEGO: Ke a itse. Rre Lota o ne a sa batle go bona ngwana yo o ratang sekolo a sotlega. Ke mongwe wa bone. Fa a kabo a sa nkadima tšhelete go fetsa kwa yunibesithing, nkabo ke le kae? Wa re Miga o le dirile eng tlhe Khumo?
- KHUMO: Jaanong ba bangwe ba lebetse. Badidi! Kana ntate o tswa go tsaya Miga le mmaagwe kwa thotholong ya matlakala.
- SEGO: Batho bao ba Modimo ka kile ba sotlega.
- KHUMO: Ba ne ba ja dibodu le dintšwa!
- SEGO: O seke wa boeletsa Khumo. Batho bao ba kile ba sotlega.
- KHUMO: Nte ke ntshe botlhoko mo pelong. Ee! Ntate o ne a na le pelo e e namagadi, a ba tlhomogela pelo. A ba tsenya ka fa ntlwaneng e e ka fa morago e le.
- SEGO: Kana o bua ka rakgadi Marta le Miga?
- KHUMO: Ee! A raya Marta a re, "Marta Mosadi wa Modimo, Ka

gore o swetswe ke monna o bolailwe ke bojalwa, tlaya ke go neye tiro, o tle o kgone go itshedisa." Ee.

SEGO: Kana go tsile jalo gore Miga a golele mo lelapeng le. Go itse nna..

KHUMO: E bile re sa mo tseye jaaka lelata jaaka ba bangwe.

SEGO: *(Ka go tsiboga)* Lelata! Ke sebaka ke sa utlwe lefoko leo le dirisiwa. Ke ntse ke re le sule.

KHUMO: Ke raya go re re ne re ba tshotse jaaka batho. Jaanong Miga o re kwalela makwalonyana.

SEGO: A reng? *(O lebelela ntlheng ya mojako)* Iketle pele. Tshiamo ke yo.

(Go tsena Tshiamo. O makgasa.)

TSHIAMO: Bo sele bagaetsho. A le setse le tlhatswitse dipitsa Khumo? Ke tshwerwe ke tlala.

KHUMO: *(O leba Segó)* Kana o kopa dijo fa a riana. Ba ba ntseng jaana, nka tshela nako go fitlha ke swa. *(O leba Tshiamo)* Ga ke ise ke apeye Tshiamo. Matlotlo o sa ntse a ile go reka dijo. Ke tsena mo ntlwaneng. *(O a tswa)*

SEGO: O dira kae wena Tshiamo?

TSHIAMO: Nna? Ke the-thee-thee! Ke tsena ka fa ke tswa ka fa kgaitsadiaka. Botshelo bo ntse bo ya pele.

SEGO: Go rialo ke tsaya gore ga o dire.

TSHIAMO: Ke dira sengwe le sengwe. Ditshingwana, nako e nngwe le dikoloi ke a di tlhatswa. Wena?

SEGO: Ke feditse dithuto tsa Bobueledi.

TSHIAMO: *(Ka boitumelo)* Ruri! O tshwanetse wa bo o rometswe ke

badimo. (*O kotama fa thoko ga Sego. O buela kwa tlase*)

SEGO: Tshiamo, ke eng?

TSHIAMO: (*O supa ka morwana ntlheng e Khumo a ileng ka yone*)
Fa o sa bolo go direla motho a bo a tloga a sa go duele,
o mo tshwarisa kae?

SEGO: O tshwarisa mang? O sa tswa go nthaya o re ga o na tiro
e e tlhamaletseng.

TSHIAMO: Ke ne ke ba apeela, ke phepafatsa ntlo, ke ba alolela ke
ba tlhatswe diaparo le tsa ka fa teng tota ...

SEGO: (*O mo tsena ganong*) Tlhamalatsa mabaka a gago sentle
ke tle ke go tlhaloganye Tshiamo.

TSHIAMO: Ee, ke raya go re go tlhamaletse fela jalo.

SEGO: Nte ke riana: O ne o thapilwe ke mang?

TSHIAMO: (*O supa ntlheng ya ga Khumo*) Ene yo le. Nte ke go
sebele: motlapa! Le tsa ka fa teng ke ne ke di tlhatswa.

SEGO: (*O emisa diatla*) A re fete fa pele Tshiamo, o ne o
thapilwe ke Khumo go dira ditiro tse o ntseng o di
tlhalosa. A go ntse jalo?

TSHIAMO: E bile le baagisanyi ka fa le ka fa ba ka paka. Le rre Lota
le mmaabone kwa mabatleng gammogo le ...

SEGO: (*O mo tsena ganong*) Shh! Ke go utlwile.

TSHIAMO: Ee, le wena jaanong o ka paka.

SEGO: O feleditse leng go dira ditiro tseo?

TSHIAMO: Matlotlo o kile a mpitsa a nthaya a re, Tshiamo, emela
kwa thoko. E tlaa re fa ke se na go baakanya dilo fale le
fale, ke go bitse gape. Ke be ke ba raya ke re ...

SEGO: (O mo tsena ganong) Leng Tshiamo?

TSHIAMO: Ke e tla koo. Ke be ke mo raya ke re, a jaanong ga o ntuele? Ke fa a nthaya a re, ke a itse gore ke go tsholetsa tšhelete ya dingwaga tse tharo. Tsaya ya beke e le nngwe ke e. Ee!. Ke raya gore go ntse jalo.

SEGO: Jaanong o lelelang?

TSHIAMO: Ke ledisiwa ke gore go setse go fetile ngwaga ba ise ba ntuele.

(Khumo o tsena a ntse a iphorogotlha diatla)

KHUMO: Batho ba ba itseng maemo a bone ke ba. (O supa Tshiamo) Ga a na lefufa motho yo.

SEGO: O raya jang Khumo?

KHUMO: Tshiamo? O ka se ke wa utlwa a ntse a re, "Hee-hee! Khumo le Matlotlo ba tsentse fešhene ya gore disofa ga se SeAferika! Hee-hee! Nna ke dirwa kwa bankeng jaanong ke ba kwalela makwalonyana!"

SEGO: Mme o na le selelo motho yo.

TSHIAMO: Ke motho wa kagiso nna! (Tshiamo o sia jaaka ntšwa e sentse) Ga ke lelele sepe.

KHUMO: Tshiamo o itse maemo a gagwe. A kgotsa le ene o simolotse go bua jaaka badidi? A reng?

(Go tsena Matlotlo a tshotse leotwana la koloi le le kgweetsang le boriki jwa leoto. O bonala a tswa mo kotsing ya sejanaga. Ba mo lebelela ka letshogo)

KHUMO: Matlotlo, go diragetse eng?

MATLOTLO: Mothaka yo mongwe o tthagile kwa pele ke sa ntse ke

sega koloi e e fa pele ga me. (*O leba Sego*) Re bona tsone tse.

KHUMO: Ba dirwa ke gore ba reka dilaesense. Badidi ba!

SEGO: Koloi ya me yone e kae Matlotlo? Ga o bue ka yone, ga ke re?

MATLOTLO: (*O mo naya boriki le leotwana*) O tla bontsha mathaka a inšorense.

KHUMO: A ke kotsi Matlotlo? Fa e kabo e se ka Miga go go biletsa kwa go ene, go ka bo go sa diragala jaana!

SEGO: Matlotlo o mpolaile ka diatla. (*O a idibala*)
(*Ba kgobokanela Sego.*)

MATLOTLO: (*O tsemwe ke tsebetsebe*) Ke tla go duela Sego. O seke wa dira jalo.

(*Go tsena Miga. O apere sutu. O tshotse le sutukheisinyana. Le ene o fitlha a thusa. Sego o tloga a rarabologelwa. Ba mo isa kwa phaposing e nngwe. Tshiamo o tsena a ntse a nanabela mo phaposing e lolea, a bo a tloga a ipeta pelo a nna fa fatshe mo tapeiteng. Miga o tsena gape a ntse a itlhotlhora diatla le go ipaakanya diaparo*)

MIGA: (*O gakgamaletse Tshiamo*) Tshiamo, ke go reile ka re o nkemele kwa ntle.

TSHIAMO: (*Ka boikokobetso*) Ditiro di a tlhokwa mestere Miga. Ke bone gore go botoka gore o se ke wa ntswa matlhong. Bangwe ba tloga ba ntseela tiro e o e nneileng. Di kae dithoto tse di isiwang kwa loring?

MIGA: Ke kopa go re o eme ka fa ntle. Ke batla go bua le beng ba tsone pele. Nnaare fenitšhara ya ntlo e, e kae Tshiamo?

TSHIAMO: Ga ke itse. Ke utlwa go twe le mo dikamoreng ga go na sepe.

MIGA: Ruri?

TSHIAMO: (*O supetsa Miga tapeite*) Nna fa fatshe mestere. Repa.

MIGA: Kae?

(*Go tsena Matlotlo a setswe morago ke Sego.*)

SEGO: (*O rwele diatla mo tlhogong*) Matlotlo, kana go raya gore ga ke na se ke tsamayang ka sona fa ke batla go dira tiro ya me.

MATLOTLO: Sego, ke e leng ke ikopa maitshwarelo? Nna ke itheile ka re o tla nthaya o re, "Matlotlo, ka gore wena o thudilwe ke motho, a re ye kwa lephodiseng le le batlisisang kgetse ...

SEGO: (*O mo tsena ganong*) O seke wa nthaya wa re ga le a ke la biletsa maphodisa kwa lefelong la kotsi.

SEGO: Ba ne ba tsile. Ke raya gore, ke eng o sa nkadime le fa e le diranta di le makgolamatlhano.

MIGA: (*O simolola go tsamaya-tsamaya mo phaposing ka go fela pelo*) Matlotlo, ke na le kopano kwa ofising mo metsotsong e le masomamabedi.

MATLOTLO: (*Ka bogale*) A ga o bone go re ke na le mathata wena?

MIGA: (*O supa sutukheisi*) Ke kopa go re o dire re sekaseke le a a ka fa.

MATLOTLO: Ke ntse ke go bona go re o itumeletse mathata a lelapa le wena Miga. (*Go Sego*) Ga ke re o a ntshwara?

SEGO: Ga ke go tlhaloganye.

MATLOTLO: (*O otlolola seatla*) Tlisa tšhelete re neye lephodisa le le tsamaisang kgetse gore a tshware mothaka yo o nthudileng. Inšorense e tla go duela.

SEGO: (*O itshwara letheke*) Matlotlo, nnaare o tshela mo lefatsheng le fe? Go na le melao mo lefatsheng le. Ga ke a ikaelela go tlola epe ya one.

MATLOTLO: Ga ke itse jaanong. Nna ke itse batho ba tshela jalo.

SEGO: (*O simolola go lela. O leba Miga*) Miga, ke kopa gore o mpegele fa o tsamaya.

MIGA: Go siame Sego. Go diragetse eng?

MATLOTLO: Ke sephiri sa me le Sego. A Jaanong o ntateletse mo gae Miga?

MIGA: (*O bula sutukheisi o ntsha makwalo a ntse a bua*) Ke bone nako e re neng re e beelane go kopana kwa ofising ya me, e fetile.

MATLOTLO: Ga ke re o ntse o utlwa gore ke tlhagetswe ke kotsi ya koloi?

MIGA: Ke maswabi. Le gale ke bone kgetse e e le maswe thata Matlotlo. Ke ka moo ke tsereng matsapa a go tla kwano. (*O ntsha lekwalo*)

MATLOTLO: (*O leba kwa godimo ka go bewa ke pelo*) Modidi!

MIGA: Ga ke go utlwe?

MATLOTLO: Tswelela pele Miga. Mpolae.

(*Go tsena Khumo.*)

SEGO: (*O naya Sego metsi ka galase le dipilisi*) Didimala Sego. Re na le diakhaonte tse dintsi kwa bankeng. E nngwe ya tsone e tla go rekela koloi.

TSHIAMO: Le nna le tla ntuela, ga ke re?

MATLOTLO: (*O mo leba ka bogale*) O laleditswe ke mang fa wena Tshiamo? Modidi!

TSHIAMO: (*O supa Miga*) Ke mestere. Ke tsile go kuka dilo.

MIGA: Ke tia mooko go utlwa gore go na le tšhelete gongwe Sego. (*O phutholola pampiri*) Le adimile dikete di le makgolamarataro tsa diranta kwa bankeng.

KHUMO: Ga se tšhelete ya sepe selo seo. Ntate o ne a na le dimilione tse tlhano fa a tlhokafala.

TSHIAMO: (*O letsa molodi*) Le Motshaena a ka seke a e kgona e e kalo, ga ke re Khumo?

MIGA: (*O thikitha tlhogo*) Ga ke re le ntse le lebelela seteitemente sa lona nako le nako?

MATLOTLO: Bua se o batlang go se bua Miga. Ga se lantlha re utlwa ka ga diteitemete!

MIGA: Tšhelete eo a e adimileng mo bankeng, e feta tlhotlhwa ya dithoto tsa lona ka dikete di ka nna lekgolo.

KHUMO: Nna ga ke dumele. Go tla jang?

MATLOTLO: Khumo o bua nnete. Le ne le re adimela eng tšhelete e e fetang dithoto tsa rona?

KHUMO: Ga ke re wa bona Miga. O re tsentse mo seraing ka bomo. Lefufa!

MIGA: Iketleng pele bagaetsho nteng ke tlhaloseng.

KHUMO: O dirile gore e nne kwa godimo jalo gore o tle o re jele dithoto Miga.

MIGA: E isitswe kwa godimo jaana ke morokotso wa kgwedi le kgwedi kwa bankeng.

KHUMO: Morokotso wa gago?

MIGA: Le na le dingwaga tse dintsi le sa duele sepe. Ka jalo morokotso o ntse o tlathlagana go fitlha maemo a nna jaana.

MATLATLO: A nna jang Miga?

MIGA: Ke tsile go le bolelela gore, banka e feditse gore e rekise dithoto tsotlhe tsa lona gore e boelwe ke tšhelete ya yone.

SEGO: (*O supa Miga*) Le nna ke tshwanetse go bona sengwe moo go duelela koloi ya me Miga.

MIGA: Tseo di tla latelwa ka molao Sego.

SEGO: Go itse nna.

KHUMO: Sego, le ka seke la re dira jalo. La re re nne kae?

TSHIAMO: Mokhukhu wa me o teng. Nna ga ke batle go bona batho ba se na kwa ba robalang teng.

MATLOTLO: Iketle pele wena, o re tshela bodidi!

TSHIAMO: (*O leba ba bangwe ka boikokobetso*) Kana nna ke ithaya ke re ka ba se na sepe sa bone re a tshwana jaanong. Ga ke bue ka mowa o o maswe.

MATLOTLO: Re tshwana le wena fa re ntse jang?

TSHIAMO: (*O supa Miga*) Nna ke sa le ke utlwa mestere a nthaya a re, Tshiamo, go na le tiro ya go rwala dithoto tse di tseelwang batho ba ba kolotang banka. A o batla tiro?

KHUMO: Ga ke re o a utlwa?

TSHIAMO: Ka lemoga gore, nnyaa, fa e le Khumo le Matlotlo, re badidi mmogo!

KHUMO: Matlotlo, fa o sa bue nnaka, nna ke a bua.

MATLOTLO: (*O inamisa tlhogo ka khutsafalo*) Ke tla reng?

KHUMO: Nna le wena re bolaiwa ke lefufa la batho ba. (*O leba Miga*) O goletse mo lelapeng le, o ja o nwa wa bo wa tsena sekolo ka ditšhelete tsa batsadi ba rona. A ke wena o ka re dirang jaana?

MIGA: (*O phuthaphutha dilo tsa gagwe*) Ke mo tirong bagaetsho. Ke tla reng? Intshwareleng. Ke na le kopano. Tshiamo tlaya re tsamaye.

(*Miga, Sego le tshiamo ba a tswa. Matlotlo o inamisitse tlhogo. Sego o simolola go lela*)

Dipotso

1. Tlhalosa ka mafoko a gago gore Matlotlo le Khumo ba godisitswe jang.
2. Fa go twe khumo le lehuma di lala mmogo go kaiwa eng? Tlhalosa
- 3 Tlhaloso ya go re seane se se reng Moremogolo go betlwa wa taola wa motho o a ipetla se supiwa ke ditiragalo dife mo terameng e e fa godimo? Di neele ka bongwe ka bongwe.
4. Tlhalosa go re kotsi ya koloi e e neng e kgweediwa ke Matlotlo, e diragetse jang le go re phoso e ne e le ya ga mang?
5. Ke goreng Sego a sa nyemisiwe mooko ke go tlhoka tšhelete e tswa a setse a feditse dithuto tsa molao kwa yunibesithing?
6. Fa o ne o le mo maamong a ga Miga, o ne o ka thusa Khumo le Matlotlo jang?

7. A se Khumo le Matlotlo ba se akanyang ka batlhoki se phoso?
Tlhalosa ka botlalo.
8. Bagaka ba gago mo terameng e e fa godimo, ke ba fe? Naya mabaka.